

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΓ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

Ο ρόλος της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική 2020 και οι δυνατότητες αξιοποίησής της στην Ελλάδα.

Επιβλέπων/ουσα: Γεώργιος Κων/ντος

Σπουδαστής/στρια: Τσούτσουρα Ελένη

ΑΘΗΝΑ - 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τις προοπτικές ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα. Αναλύονται οι δυνατότητες προς αξιοποίηση που προσφέρει η στρατηγική Ευρώπη 2020 και οι σχετικές κοινοτικές πρωτοβουλίες ενώ γίνεται αξιολόγηση των συνθηκών ανάπτυξης της μέσα από ανάλυση SWOT. Τέλος, εξάγονται συμπεράσματα και προτείνονται δράσεις αντιμετώπισης των αδυναμιών που παρατηρούνται. Για την συγγραφή της χρησιμοποιήθηκε ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία ενώ, βάση δόθηκε σε επίσημα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μελέτες σχετικά με την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Βασικό συμπέρασμα της εργασίας είναι πως οι κατευθύνσεις που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια της στρατηγικής Ευρώπη 2020 ευνοούν την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Εντούτοις, παρά τις ευκαιρίες που δίνονται και τα βήματα που ήδη έχουν γίνει για την ανάπτυξη της, παρατηρούνται σημαντικά εμπόδια και αδυναμίες. Τα σημαντικότερα από αυτά συνδέονται με μεγάλες καθυστερήσεις όσον αφορά την υλοποίηση των δράσεων και την σύσταση των απαραίτητων φορέων που προβλέπονται στο θεσμικό πλαίσιο και το στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση της ΚΟ.

Λέξεις κλειδιά

Ευρώπη 2020, Κοινωνική Οικονομία, Κοινωνική επιχείρηση, Ν. 4019/11, κοινωνική συνοχή, Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.), Γενικό μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας, ένταξη, EQUAL, ΕΣΠΑ 2014-2020, στρατηγικό σχέδιο προώθησης κοινωνικής οικονομίας,.

ABSTRACT

This study focuses on the development perspectives of Social economy in Greece. The opportunities that strategy Europe 2020 and several Community Initiatives offer are thoroughly examined while the development perspectives are assessed through a SWOT analysis. Finally, conclusions are reached and suggested measures are presented. For the purpose of writing this study International and Greek bibliography was used, mainly official papers of the European Union and studies concerning the development of social economy in Europe and Greece. The basic conclusion of this study is that the guidelines of the European Commission in the context of Europe 2020 are favorable for the advancement of social economy and social enterprises in Greece. Nevertheless, despite the opportunities given and the steps already taken towards development, there are significant obstacles and weaknesses to tackle. The most important ones linked to major delays in implementing the actions and establishing the necessary structures as provided by the institutional framework and the strategic plan for the promotion of Social Economy.

Key words

Europe 2020, Social economy, social business, N. 4019/11, social cohesion, Social Cooperative Enterprises, Social Workers Registration Board, inclusion, ESPA 2014-2020, EQUAL, Outline Strategy for the development of Social Economy and Social Entrepreneurship in Greece.

Κατάλογος συντομογραφιών

ΚΟ	Κοινωνική Οικονομία
ΕΥ ΚΕΚΟ	Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία
ΕΠ	Επιχειρησιακό πρόγραμμα
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Κοι.Σ.Π.Ε	Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης
Κοιν.Σ.Επ	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΤΟΠ-ΕΚΟ	Τοπικά ολοκληρωμένα προγράμματα για τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες
ΤΟΠΣΑ	Τοπικά σχέδια για την απασχόληση

Κατάλογος πινάκων – εικόνων

Πίνακας 1: Έμμισθη απασχόληση στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας συγκρινόμενη με το σύνολο της έμμισθης απασχόλησης στην ΕΕ (2009-2010), σε χιλιάδες σελ. 16

Πίνακας 2: Μερίδιο κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση κατά χώρα σελ. 18

Πίνακας 3: EASI- κατανομή κονδυλίων ανά πρωτοβουλία σελ.27

Πίνακας 4: Εθνικοί στόχοι Στρατηγικής Ευρώπη 2020 σελ. 56

Πίνακας 5: Θεματικοί στόχοι ΕΣΠΑ 2014-2020 σελ. 57-58

Διάγραμμα ανάλυσης SWOT σελ. 66

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
Κατάλογος συντομογραφιών	5
Κατάλογος πινάκων – εικόνων.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	9
Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας.....	9
Κοινωνικές επιχειρήσεις - χαρακτηριστικά και πλεονεκτήματα	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	15
Κοινωνική Οικονομία και Ευρωπαϊκή Ένωση	15
Πρωτοβουλίες ΕΕ για την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας.....	18
<i>Τρίτο σύστημα και απασχόληση</i>	<i>19</i>
<i>EQUAL.....</i>	<i>22</i>
<i>Social Business initiative.....</i>	<i>23</i>
<i>Πράξη για την Ενιαία Αγορά II.....</i>	<i>25</i>
<i>EASI.....</i>	<i>26</i>
<i>HORIZON 2020.....</i>	<i>27</i>
Στρατηγική Ευρώπη 2020.....	28
<i>Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και</i> <i>κατευθυντήρια γραμμή 10 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της</i> <i>φτώχειας.....</i>	<i>29</i>
<i>Ένωση καινοτομίας.....</i>	<i>30</i>
<i>Επενδυτική πρωτοβουλία ΕΚΤ για την προώθηση της ΚΟ.....</i>	<i>31</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ.....	32
Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα	32
Θεσμικό πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα.....	34
Στοιχεία από το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας.....	39
Πρωτοβουλίες ανάπτυξης ΚΟ στην Ελλάδα.....	41
<i>EQUAL.....</i>	<i>41</i>
<i>Δράσεις στα πλαίσια του ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού"</i>	<i>45</i>

Συστημικές παρεμβάσεις.....	46
Στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας.....	46
ΤΟΠ-ΕΚΟ	52
ΤΟΠΣΑ.....	53
Στρατηγική Ευρώπη 2020 και ΕΣΠΑ 2014-2020.....	55
Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»	58
Θεματικός Στόχος 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας»	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	61
Ανάλυση SWOT.....	61
Προτάσεις Προώθησης Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα	67
Συμπεράσματα	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
.....	72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνική οικονομία αποτελεί πεδίο έντονου ενδιαφέροντος τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη. Η οικονομική κρίση και η δημοσιονομική λιτότητα έχουν αποδυναμώσει το κράτος πρόνοιας το οποίο αδυνατεί να ικανοποιήσει τις νέες διαφοροποιημένες ανάγκες που αναδύονται. Η ανεργία και τα αυξανόμενα ποσοστά φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού αποτελούν μάστιγα για τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη που το κραταιό οικονομικό μοντέλο αδυνατεί να επιλύσει. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δείχνει να αντιλαμβάνεται ότι οι νέες αυτές προκλήσεις δεν μπορούν να επιλυθούν με τα μέσα που χρησιμοποιούνταν μέχρι τώρα. Η κοινωνική οικονομία αποτελεί μια ενδεδειγμένη λύση η οποία συμβαδίζει και με το κοινωνικό-οικονομικό πρότυπο της Ευρώπης¹.

Η εντεινόμενη σημασία που δίνει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην ΚΟ αποδεικνύεται από τις αυξανόμενες πρωτοβουλίες της που αναφέρονται στην ανάπτυξη της (equal, social business initiative, EASI). Αποκορύφωμα αποτελεί η συμπερίληψη της στην νέα στρατηγική «Ευρώπη 2020» ως προτεινόμενη λύση σε προβλήματα όπως αυτό της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής.

Στην Ελλάδα η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο αντιμετώπισης της τεράστιας κοινωνικής κρίσης που έχει προκαλέσει η δημοσιονομική λιτότητα και η οικονομική ασφυξία των τελευταίων χρόνων. Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» προσφέρει τις κατάλληλες δυνατότητες στην χώρα μας προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας ενώ, στο νέο ΕΣΠΑ, η υποστήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας προκρίνεται ως μία από τις βασικές αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας.

Βασικό στόχο της παρούσας εργασίας αποτελεί η αξιολόγηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται στα πλαίσια της στρατηγικής της Ευρώπης για την ανάπτυξη της ΚΟ και πως αυτές αξιοποιούνται στην χώρα μας.

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013 Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται ο ορισμός της κοινωνικής οικονομίας ενώ παράλληλα γίνεται αναφορά στην κοινωνική επιχείρηση και τα πλεονεκτήματα της στην κοινωνία και την οικονομία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναδεικνύεται η σημασία της κοινωνικής οικονομίας για την Ευρώπη. Παρουσιάζονται οι πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί για την ανάδειξη της και μελετάται όχι μόνο ποιες δυνατότητες προσφέρει η στρατηγική Ευρώπη 2020 για την προώθηση της ΚΟ αλλά και πώς μπορεί η ίδια η ΚΟ να συνδράμει στην επίτευξη των φιλόδοξων στόχων της στρατηγικής.

Στο τρίτο Κεφάλαιο μελετάται το επίπεδο της ΚΟ στην Ελλάδα, το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει για την ανάπτυξη της και η αξιοποίηση των κοινοτικών πρωτοβουλιών για την προώθηση της. Επιχειρείται τέλος, η ανάδειξη των δυνατοτήτων που προσφέρει η στρατηγική Ευρώπη 2020 και οι δράσεις προς υλοποίηση που περιέχονται στο ΕΣΠΑ 2014-2020 οι οποίες, εξειδικεύουν τους στόχους της στρατηγικής.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια ανάλυση SWOT σε μια προσπάθεια αξιολόγησης των σημερινών συνθηκών ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα. Βασιζόμενοι σε αυτήν την ανάλυση και την αξιολόγηση όλων των στοιχείων που αναδείχθηκαν κατά την διάρκεια της εργασίας αναδεικνύονται τα βασικότερα προβλήματα και αδυναμίες του τομέα στην Ελλάδα. Τέλος, προτείνονται λύσεις και ενδεδειγμένες δράσεις αντιμετώπισης των δυσκολιών που παρατηρούνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας

Ο όρος κοινωνική οικονομία έχει τις ρίζες του στην Γαλλία όπου, για πρώτη φορά εμφανίστηκε η ηθική προσέγγιση της οικονομίας από τον οικονομολόγο Charles Dunoyer στο έργο του «Πραγματεία περί της Κοινωνικής Οικονομίας». Από τότε πολλοί ήταν οι οικονομολόγοι που συνέδραμαν στην ανάπτυξη της, οι κυριότεροι εκ των οποίων ήταν ο John Stuart Mill και ο Leon Walras. Αμφότεροι, υποστήριξαν ότι

οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό «οικονομικό» ρόλο, όχι εξαλείφοντας το κεφάλαιο αλλά καθιστώντας τον κόσμο λιγότερο καπιταλιστικό, καθώς και «ηθικό ρόλο», εξίσου σημαντικό, ο οποίος συνίσταται στο να εισαχθεί η δημοκρατία στις εργασίες της παραγωγικής διαδικασίας»².

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαδικασία κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης σε εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο εδώ και δυο αιώνες. Μόλις πρόσφατα όμως η κοινωνική οικονομία αναγνωρίστηκε ως διακριτό σύνολο οικονομικών φορέων³.

Η Γαλλία υπήρξε η πρώτη χώρα που αναγνώρισε πολιτικά και νομικά την ΚΟ το 1981, ενώ στην πορεία η έννοια εξαπλώθηκε και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Το 2011, η Ισπανία έγινε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που ψήφισε νομοθετική πράξη σχετικά με την κοινωνική οικονομία, ενώ την ίδια χρονιά ψηφίστηκε σχετικό νομοσχέδιο και στην Ελλάδα. Η ανάδειξη της ΚΟ αναγνωρίζεται πια σε πολιτικούς και νομικούς κύκλους, σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα⁴.

Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι μονοσήμαντη. Δεν υπάρχει ένας μοναδικός αποδεκτός ορισμός αλλά η σημασία του ποικίλλει ανάλογα με την χώρα στην οποία αναφέρεται, το ιστορικό της υπόβαθρο και το επίπεδο κράτους πρόνοιας που διαθέτει.

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για την Κοινωνική οικονομία υπάρχουν δυο βασικές προσεγγίσεις που βοηθούν στην κατανόηση της.

Η πρώτη, η λεγόμενη **θεσμική - νομική προσέγγιση** αφορά κυρίως στην νομική μορφή που λαμβάνουν οι φορείς που την αποτελούν και οι οποίες διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Συνεταιριστικές επιχειρήσεις
- Αλληλσφαιλιστικοί οργανισμοί
- Ενώσεις

² Monzon J.L., The worker cooperatives in the economic literature and facts, Ministry of Labour and Social Security, Spain, 1989

³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013 σ.23

⁴ Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC), Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, 2012, σ.13

Η προσέγγιση αυτή έχει τις ρίζες της κυρίως στην Γαλλική παράδοση αλλά είναι γενικά αποδεκτό ότι καλύπτει σχεδόν όλες τις χώρες δεδομένου ότι οι τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες οργανισμών που αναφέρονται συναντώνται σχεδόν παντού⁵.

Η δεύτερη προσέγγιση η λεγόμενη **Κανονιστική** συνδυάζει την θεσμική μορφή των οργανισμών αυτών με τις βασικές αξίες και αρχές που τις διέπουν. Σύμφωνα με τον ορισμό της κοινωνικής οικονομίας που δίνεται από τον Defourny⁶ στα πλαίσια της Κανονιστικής προσέγγισης «η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), οι οποίες δεν μπορούν αυστηρά να ενταχθούν ούτε στον δημόσιο ούτε στον ιδιωτικό τομέα [και] η στάση των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αξίες:

- Στοχεύουν στην παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία παρά την επιδίωξη κέρδους.
- Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση κάτι που τις διαχωρίζει και από τους οργανισμούς παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών του δημοσίου τομέα.
- Ακολουθούν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων εφαρμόζοντας έναν αυστηρό περιορισμό του αριθμού των ψήφων κατά άτομο στα όργανα λήψης αποφάσεων.
- Αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά την διανομή των κερδών.

Στην Ελλάδα πάντως σύμφωνα με το πρόσφατο Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο⁷ η κοινωνική οικονομία ορίζεται ως "το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων".

⁵ Χρυσάκης Μ. Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002, σ.34

⁶ Borzaga, Defourny, 2001, "The emergence of Social Enterprise" p. 1-28

⁷ ΦΕΚ 216-Α/30-9-11

Κοινωνικές επιχειρήσεις - χαρακτηριστικά και πλεονεκτήματα

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, η συζήτηση έχει επικεντρωθεί σε μια νέα μορφή φορέα της κοινωνικής οικονομίας, τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η κοινωνική επιχείρηση ορίζεται ως «ένας φορέας της κοινωνικής οικονομίας, του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι όχι η δημιουργία κερδών για τους ιδιοκτήτες ή τους εταίρους της αλλά η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου. Δραστηριοποιείται στην αγορά παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες με επιχειρηματικό και καινοτόμο τρόπο, και χρησιμοποιεί τα κέρδη κυρίως για κοινωνικούς σκοπούς. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ιδίως ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή εργαζομένων, καταναλωτών και παραγόντων που επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες»⁸.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις συνδυάζουν τα κύρια πλεονεκτήματα του ιδιωτικού τομέα (συγκράτηση κόστους, ευέλικτη εσωτερική οργάνωση) με κάποιες ηθικές απαιτήσεις του δημόσιου τομέα όπως, η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η κοινωνική προώθηση των εργαζομένων⁹.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων αυτών διακρίνονται σε οικονομικά και κοινωνικά¹⁰:

Οικονομικά

- Υψηλός βαθμός αυτονομίας από το κράτος
- Σημαντικό επίπεδο οικονομικού κινδύνου
- Ελάχιστο επίπεδο αμειβόμενης εργασίας

Κοινωνικά

- Πρωτοβουλία που ξεκινά από μια ομάδα πολιτών

⁸ Ευρωπαϊκή επιτροπή, Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στο επίκεντρο της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής καινοτομίας, Βρυξέλλες, 25.10.2011 COM(2011)

⁹ Χρυσάκης Μ. Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002, σ. 44

¹⁰ EMES: "The emergence of social Enterprises" October 1999

- Σύστημα αποφάσεων που δεν προκρίνει την αμοιβή κεφαλαίου
- Συμμετοχικός χαρακτήρας
- Περιορισμένης έκτασης διανομή κερδών
- Εμφανής σκοπός προς όφελος της κοινωνίας
- Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποδεικνύονται πιο παραγωγικές

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν πολλά και σημαντικά πλεονεκτήματα:

Καταρχάς, συμβάλλουν στην αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου. Ο βαθμός εμπιστοσύνης που διαπνέει την κοινωνία και την οικονομία ενισχύεται, καθώς η δραστηριότητά των επιχειρήσεων αυτών βασίζεται στη συνεργασία και τη συμμετοχή των πολιτών της κοινότητας. Η συμμετοχή τους στην διακυβέρνηση του οργανισμού εξασφαλίζει ότι αυτός θα μένει πιστός στα συμφέροντα τους ενώ παράλληλα ενισχύεται η εμπιστοσύνη στις δημοκρατικές διαδικασίες και η προσήλωση του οργανισμού σε θέματα κοινωνικής ευθύνης¹¹.

Είναι πιο παραγωγικές και ανταγωνιστικές από ότι φαίνεται εκ πρώτης όψης λόγω της προσωπικής αφοσίωσης που επιδεικνύουν οι εργαζόμενοι σε αυτές¹². Μολονότι οι αμοιβές είναι πολύ χαμηλές, οι προοπτικές καριέρας περιορισμένες και η επαγγελματική αστάθεια είναι μεγαλύτερη, η εργασία σε αυτές τις επιχειρήσεις προσφέρει την δυνατότητα ενός εναλλακτικού τρόπου ζωής μακριά από το επικρατόν πιεστικό και ευμετάβλητο οικονομικό μοντέλο¹³.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορεί να παίξουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της κοινωνικής (επα)ένταξης και της ένταξης στην αγορά εργασίας καθώς, λόγω της φύσης τους έχουν πρόσβαση σε μερίδες της αγοράς (όπως εθνικές μειονότητες,

¹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013

¹² European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Social Business Initiative. Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, COM(2011) 682 final, Brussels, 25.10.2011.

¹³ Amin, A. (2009), “Extraordinarily ordinary: working in the social economy”, Social Enterprise Journal, Vol. 5, No. 1, p.44

γυναίκες, μετανάστες, μακροχρόνια άνεργους, ανθρώπους με αναπηρίες) που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά¹⁴.

Έχουν την δυνατότητα να συνδυάζουν την οικονομική διάσταση και την επιχειρηματική προσέγγιση με την κοινωνική διάσταση και την αλληλεγγύη, αντιμετωπίζοντας την αυξημένη ζήτηση για κοινωνικές υπηρεσίες ενώ, ταυτόχρονα, δημιουργούν νέες θέσεις απασχόλησης.

Πιο συγκεκριμένα η Επιτροπή έχει εντοπίσει 17 τομείς της κοινωνικής οικονομίας που έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν σημαντικές προοπτικές απασχόλησης¹⁵. Οι τομείς αυτοί διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες που αφορούν:

- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής (κατ' οίκον παροχή υπηρεσιών, βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών κλπ.),
- στην περιβαλλοντική ανάπτυξη (διαχείριση αποβλήτων και υδάτων, διατήρηση των φυσικών περιοχών κλπ),
- στην πολιτιστική ανάπτυξη και στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών (διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπική πολιτιστική ανάπτυξη, νέες τεχνολογίες των πληροφοριών και της επικοινωνίας).

Διαθέτουν την κατάλληλη ευελιξία να χρησιμοποιούν οικονομικούς αλλά και ανθρώπινους πόρους οι οποίοι, δεν είναι διαθέσιμοι στους δημόσιους και στους κερδοσκοπικούς φορείς. Αυτή η ευελιξία στην χρήση των πόρων σε συνδυασμό με τις ιδιαίτερες εργασιακές σχέσεις και τις οργανωτικές καινοτομίες δίνει την δυνατότητα στις επιχειρήσεις αυτές να περιορίζουν το κόστος παραγωγής τους και έτσι να προσφέρουν καλύτερες τιμές στους πελάτες τους¹⁶.

Συμβάλλουν, άμεσα, στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών διαμορφώνοντας δίκτυα συνεργασίας με τοπικούς θεσμούς και άλλες οργανώσεις της οικονομίας.

¹⁴ OECD, The Social Economy BUILDING INCLUSIVE ECONOMIES
Edited by Antonella Noya and Emma Clarence, 2001

¹⁵ Cambell M., Third System, Employment and Local Development”, Policy Research Institute, Leeds, 1999

¹⁶ Γεώργας Κ. Η συνεισφορά της κοινωνικής οικονομίας στην ανάπτυξη της απασχόλησης στη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020: Κοινωνική οικονομία και τοπική ανάπτυξη, 2013 σ. 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κοινωνική Οικονομία και Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην Ευρώπη η κοινωνική οικονομία δεν γνώρισε εκτεταμένη και ταχεία αναγνώριση λόγω των ιδιαίτερων κοινωνικό-πολιτικών, πολιτισμικών και οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην Ένωση. Καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της υπήρξε η κρίση του κράτους πρόνοιας, την δεκαετία του 1980, η οποία και οδήγησε σε μια περαιτέρω ανάπτυξη των οργανισμών της ΚΟ ιδιαίτερα όσον αφορά την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών¹⁷.

Το ενδιαφέρον της ΕΕ για την ΚΟ αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια κάτι που αποδεικνύεται από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες που λαμβάνονται για την προώθηση της αλλά και από τον ρόλο που καλείται να παίξει η κοινωνική οικονομία στα πλαίσια της νέας στρατηγικής Ευρώπη 2020.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προώθηση της ΚΟ θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης, στον τομέα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει υπηρεσίες, όπως, η κοινωνική φροντίδα, η αναψυχή, η παιδεία και η υγεία. Η αύξηση της ζήτησης και της προσφοράς των υπηρεσιών αυτών μέσα από την δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων μπορεί επίσης να συνδράμει στην αύξηση της κοινωνικής συνοχής και στην κοινωνική (επαν)ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων¹⁸.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, το ποσοστό απασχόλησης που οφείλεται σε δράσεις της ΚΟ αντιστοιχεί στο 6,53% της συνολικής απασχόλησης στο σύνολο της Ευρώπης των 27 ενώ, στα πλαίσια της ΕΕ των 15 το ποσοστό είναι λίγο πιο υψηλό αγγίζοντας το 7,41% της συνολικής απασχόλησης.

¹⁷ Χρυσάκης Μ. Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002, σ. 32

¹⁸ European Commission (1999a) Employment Performance in the Member States: Employment Rates Report 1998, DG5, Brussels.

Όπως συμπεραίνουμε από τον παρακάτω πίνακα οι αποκλίσεις στα ποσοστά δημιουργίας απασχόλησης, στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας, στην Ευρώπη είναι σημαντικές.

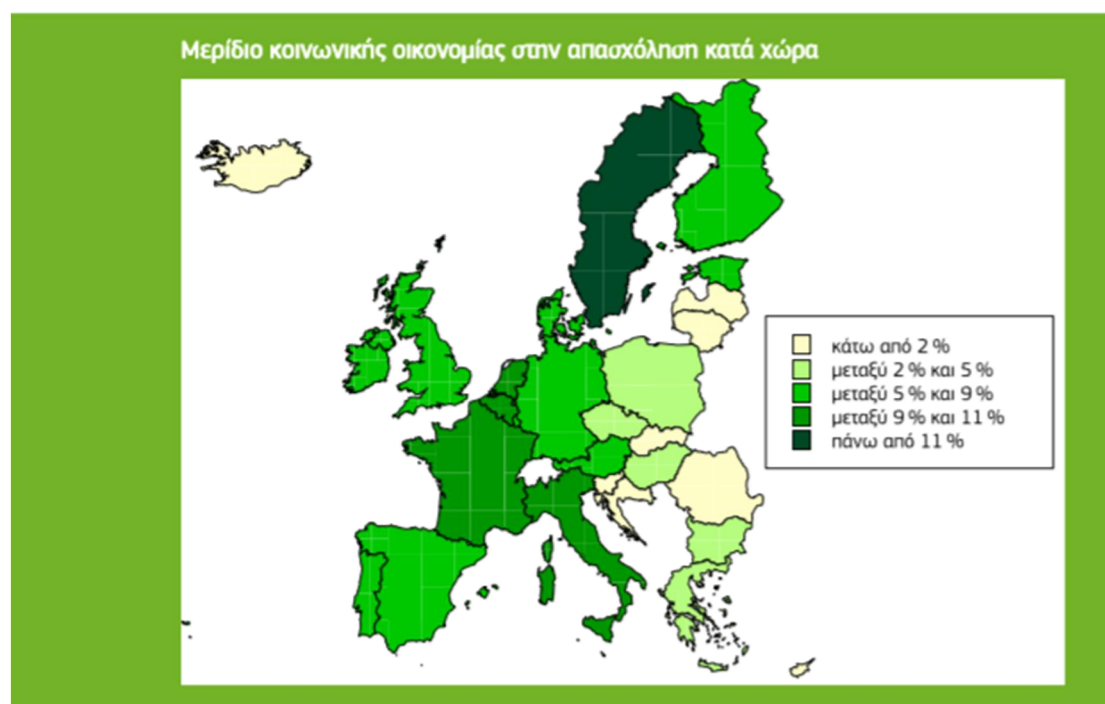
Πίνακας 1: Έμμιση απασχόληση στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας συγκρινόμενη με το σύνολο της έμμισης απασχόλησης στην ΕΕ (2009-2010), σε χιλιάδες

Χώρα	Απασχόληση στο πλαίσιο της ΚΟ	Συνολική απασχόληση	%
Αυστρία	233,53	4.096,30	5,70%
Βέλγιο	462,54	4.488,70	10,30%
Βουλγαρία	121,3	3.052,80	3,97%
Κύπρος	5,07	385,1	1,32%
Τσεχική Δημοκρατία	160,09	4.885,20	3,28%
Δανία	195,49	2.706,10	7,22%
Εσθονία	37,85	570,9	6,63%
Φινλανδία	187,2	2.447,50	7,65%
Γαλλία	2.318,54	25.692,30	9,02%
Γερμανία	2.458,58	38.737,80	6,35%
Ελλάδα	117,12	4.388,60	2,67%
Ουγγαρία	178,21	3.781,20	4,71%
Ιρλανδία	98,74	1.847,80	5,34%
Ιταλία	2.228,01	22.872,30	9,74%
Λετονία	0,44	940,9	0,05%
Λιθουανία	8,97	1.343,70	0,67%
Λουξεμβούργο	16,11	220,8	7,30%
Μάλτα	1,68	164,2	1,02%
Κάτω Χώρες	856,05	8.370,20	10,23%
Πολωνία	592,8	15.960,50	3,71%
Πορτογαλία	251,1	4.978,20	5,04%
Ρουμανία	163,35	9.239,40	1,77%
Σλοβακία	44,91	2.317,50	1,94%
Σλοβενία	7,09	966	0,73%
Ισπανία	1.243,15	18.456,50	6,74%

Σουηδία	507,21	4.545,80	11,16%
Ηνωμένο Βασίλειο	1.633,00	28.941,50	5,64%
Υπό προσχώρηση και υποψήφιες χώρες			
Κροατία	9,08	1.541,20	0,59%
Ισλανδία	0,22	165,8	0,13%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ-15	12.806,37	172.790,40	7,41%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ-27	14.128,13	216.397,80	6,53%

Πηγή: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC), 2012 σ 34

Πίνακας 2 : Μερίδιο κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση κατά χώρα

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013

Παρατηρούμε ότι η Σουηδία, η οποία είναι γνωστή για το ανεπτυγμένο κράτος πρόνοιας που διαθέτει, σημειώνει το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης στο πλαίσιο της ΚΟ. Σημαντικά ποσοστά σημειώνουν όμως, και χώρες όπως το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Γαλλία και η Ιταλία.

Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στην Λετονία (0,05%) και την Σλοβενία (0,73%). Γενικότερα, γίνεται φανερό, ότι τα νέα κράτη μέλη της Ένωσης, με ορισμένες εξαιρέσεις, παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας. Θετικό όμως είναι το γεγονός, ότι, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, οι χώρες στις οποίες το μερίδιο κοινωνικής οικονομίας είναι κάτω από 2% είναι λίγες. Το γεγονός αυτό δείχνει την αυξανόμενη ανάδειξη της ΚΟ στα πλαίσια της Ευρώπης.

Στην Ελλάδα το ποσοστό συνεισφοράς στην απασχόληση, την διετία 2009-2010, υπήρξε 2,67% ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό εάν λάβει κανείς υπόψιν ότι δεν είχε ακόμα αναγνωριστεί θεσμικά η ΚΟ στην χώρα μας.

Τέλος, θετικότατο στοιχείο που αναδεικνύει τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η ΚΟ στην οικονομία και το ανθρώπινο δυναμικό της Ευρώπης αποτελεί η αύξηση της ΚΟ ως ποσοστό της συνολικής ευρωπαϊκής αμειβόμενης απασχόλησης μεταξύ των περιόδων 2002-03 και 2009-10 από το 6 % στο 6,5 % και η αύξηση των θέσεων εργασίας στον τομέα από τα 11 εκατομμύρια στα 14,5 εκατομμύρια¹⁹.

Πρωτοβουλίες ΕΕ για την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας

Στα βασικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συνθήκη της Ρώμης και Συνθήκη του Μάαστριχτ), δεν υφίστανται ρητές αναφορές στην κοινωνική οικονομία γεγονός, που δυσκολεύει την αναγνώριση της και την εφαρμογή ανάλογων πολιτικών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Παρ' όλα αυτά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το ενδιαφέρον της ΕΕ αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια και αυτό καταδεικνύεται μέσα από τις επιμέρους πρωτοβουλίες που λαμβάνονται για την ανάπτυξη της.

¹⁹ Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC), Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, 2012

Η ανάδειξη της κοινωνικής οικονομίας ξεκίνησε την δεκαετία του 1980 με την πρόταση της Επιτροπής στο Συμβούλιο με θέμα “Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας και η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής αγοράς χωρίς σύνορα”, η οποία, πρότεινε την καθιέρωση μιας ευρωπαϊκής νομικής βάσης με τη μορφή καθεστώτος για τους συνεταιρισμούς, τις ενώσεις και τις ασφαλιστικές εταιρείες πρόνοιας.

Πρώτη σημαντική κοινοτική πρωτοβουλία που αφορούσε έστω εν μέρει την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας υπήρξε το πρόγραμμα «Απασχόληση» το οποίο καλύπτει την περίοδο 1995-2000. Το 1997 η πρωτοβουλία υποστήριξε 3822 σχέδια σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τα οποία τα 323 αφορούσαν δράσεις της ευρύτερης κοινωνικής οικονομίας αντιπροσωπεύοντας μια κοινοτική επιχορήγηση 290 εκ για μια περίοδο 5 ετών. Περιελάμβανε 4 επιμέρους προγράμματα (Now, Youthstart, Integra, Horizon) που συνδέονται με την ένταξη στην αγορά εργασίας διάφορων ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων.

Τρίτο σύστημα και απασχόληση

Το 1997 τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα «Τρίτο σύστημα και απασχόληση» που εστίαζε αποκλειστικά στην κοινωνική οικονομία. Στόχος του ήταν η ανάπτυξη και προώθηση της απασχόλησης στον «Τρίτο Τομέα» με την χρηματοδότηση καινοτόμων έργων στους τομείς των κοινωνικών και προσωπικών υπηρεσιών, των υπηρεσιών της ποιότητας ζωής και του πολιτισμού²⁰. Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του δρομολογήθηκαν 81 έργα, αξίας σχεδόν 20 εκατομμυρίων ευρώ στους παρακάτω τομείς:

- Κοινωνικές υπηρεσίες
- Περιβάλλον
- Πολιτισμός
- Συνδυασμός πολλών τομέων
- Μελέτες και αναλύσεις
- Ενημέρωση – επικοινωνία- διάδοση
- Μικτές δράσεις

Ωστόσο, η λειτουργία του προγράμματος διακόπηκε.

²⁰ Cambell M., Third System, Employment and Local Development”, Policy Research Institute, Leeds, 1999

Η μελέτη του Cambell για το τρίτο σύστημα, η οποία αξιολογεί τα συμπεράσματα του πιλοτικού προγράμματος TSEP, παρέχει μια εκτίμηση της πραγματικής και της δυνητικής συμβολής του τρίτου συστήματος για την απασχόληση και την τοπική ανάπτυξη και τις ενέργειες που θα μπορούσαν να ληφθούν για την ενίσχυση της.

Αποδεικνύεται ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργούν πιο αποτελεσματικά από τις κερδοσκοπικές στην προσφορά συγκεκριμένων υπηρεσιών όπως αυτές που σχετίζονται με την βελτίωση της ποιότητας ζωής και το περιβάλλον. Θεωρείται πως η ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μπορεί να μειώσει τα ποσοστά ανεργίας μέσα από την δημιουργία θέσεων εργασίας σε αυτούς τους τομείς αλλά και να βελτιώσει το επίπεδο ζωής.

Οι τομείς που προκρίνονται ως οι πιο ταχύτατα αναπτυσσόμενοι στην Ευρώπη την τελευταία δεκαετία προσφέροντας μεγαλύτερες δυνατότητες δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στα πλαίσια του τρίτου τομέα είναι:

1. Υπηρεσίες για την βελτίωση της ποιότητας ζωής - κοινωνικές υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο.

Οι υπηρεσίες αυτές μπορεί να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες:

- Βασικές υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στα αναγνωρισμένα από το νομό δικαιώματα του πολίτη, όπως υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, απασχόλησης, καθώς και υπηρεσίες για μειονεκτούντα άτομα.
- Συλλογικές υπηρεσίες (ατομικής κατανάλωσης αλλά με συλλογικά οφέλη), όπως παιδικοί σταθμοί υπηρεσίες βοήθειας στο σπίτι για τους ηλικιωμένους και τα μειονεκτούντα άτομα, υπηρεσίες υποστήριξης ανέργων ή ατόμων αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας για την ένταξη τους στην απασχόληση κ.α.
- Προσωπικές ή οικογενειακές υπηρεσίες (με περιορισμένα συλλογικά οφέλη) όπως υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού, υπηρεσίες συμβουλευτικής, υπηρεσίες τουρισμού, κ.α.

Οι υπηρεσίες αυτές συνεισφέρουν άμεσα στην ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας μειονεκτούντων ατόμων ή ανέργων είτε με την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ή τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είτε με την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των ειδικών αυτών ομάδων πληθυσμού.

2. Περιβάλλον

Οι οργανισμοί του τρίτου τομέα δραστηριοποιούνται ιδιαίτερα στους εξής τομείς:

- Διαχείριση και ανακύκλωση αποβλήτων
- Διατήρηση φυσικών τοπίων
- Εξοικονόμηση ενέργειας
- Προγράμματα αστικής αποκατάστασης

Ο αριθμός των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια του τομέα αυτού υστερεί σε σχέση με τομείς όπως της εκπαίδευσης και της υγείας. Παρουσιάζουν όμως ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως, ο προσανατολισμός τους σε μακροχρόνια άνεργους και μη προνομιούχα τμήματα της κοινωνίας, αυξάνοντας έτσι την κοινωνική συνοχή στις κοινότητες στις οποίες οι οργανώσεις του τρίτου συστήματος αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους.

Επιπλέον, οι οργανώσεις του τρίτου συστήματος μπορούν να διαδραματίσουν ηγετικό ρόλο σε εκστρατείες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης των πολιτών. Δύνανται επίσης να αναλάβουν ενεργό ρόλο σε τοπικό επίπεδο στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης και των εκστρατειών για την διατήρηση και την ορθολογική κατανάλωση νερού, σε εκστρατείες ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης, πρωτοβουλίες για την εθελοντική καθαρισμό φυσικών χώρων, εκστρατείες υποστήριξης υπέρ της βιολογικής γεωργίας, εκστρατείες για την κομποστοποίηση στο σπίτι, καθώς και πιο γενικές εργασίες της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

3. Πολιτισμός, αθλητισμός και εκπαίδευση

Ο τομέας αυτός αποτελεί ένα σημαντικό τομέα για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του τρίτου συστήματος. Ενώ η παρουσία των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων είτε ιδιωτικών είτε δημόσιων, είναι εμφανής εδώ, το θεμέλιο των τομέων αυτών εξακολουθεί να αποτελείται από μη μισθωτών εργαζομένων, συνεταιρισμοί, ενώσεις, συλλόγους και ομοσπονδίες. Οι δραστηριότητες του τομέα αυτού ενισχύουν τη συνοχή του κοινωνικού ιστού, και διευκολύνουν την ένταξη των μελών τους στην κοινωνία και την αγορά εργασίας.

EQUAL

Η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή επένδυση στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL²¹. Το πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων σε σχέση με την αγορά εργασίας (EQUAL) εφαρμόστηκε την περίοδο 2000-2008 με στόχο να συνδράμει την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και τις άλλες πολιτικές καταπολέμησης των κοινωνικών διακρίσεων στην αγορά εργασίας. Όπως ανέφερε και η σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση έπρεπε να εξειδικευτεί σε δράσεις τοπικού και περιφερειακού επίπεδου, δίνοντας με αυτόν τον τρόπο έμφαση στην τοπική ανάπτυξη²².

Η πρωτοβουλία αποτελούνταν από τέσσερις βασικούς άξονες που είχαν σαν στόχο την ανάπτυξη και την προώθηση νέων πρακτικών στον τομέα της απασχόλησης για την αντιμετώπιση κάθε μορφής διακρίσεων και ανισοτήτων που βιώνουν όσοι επιζητούν πρόσβαση στην αγορά εργασίας ή βρίσκονται ήδη σε αυτή.

Ο δεύτερος πυλώνας του προγράμματος αναφερόταν στην προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος στην Ένωση. Διακρίνονταν σε δυο δράσεις, η μια εκ των οποίων ήταν αφιερωμένη στην ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ως μέσο για την ένταξη στην αγορά εργασίας και την ανταπόκριση σε βασικές κοινωνικές ανάγκες. Η ΚΟ ενισχύεται στα πλαίσια της νέας Ευρωπαϊκής πολιτικής απασχόλησης ως σημαντικό εργαλείο επίλυσης προβλημάτων απασχόλησης που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες προωθώντας την συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, δημόσιων φορέων, ΜΚΟ και κοινωνικών εταίρων.

Πιο συγκεκριμένα για την ανάπτυξη της ΚΟ στα πλαίσια της EQUAL επιδιώχθηκε:

- η εξεύρεση νέων τρόπων βελτίωσης των κανονιστικών συνθηκών για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (π.χ. δημόσιες συμβάσεις, μέτρηση αντίκτυπου)

²¹ European Commission, EQUAL opportunities for all Delivering the Lisbon Strategy through social innovation and transnational cooperation, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Unit B.4 Manuscript completed in October 2008.

²² Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (14/4/2000 E2000 853), Ανακοίνωση της Επιτροπής στα κράτη μέλη για της θέσπιση των κατευθυντήριων γραμμών για την Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL που αφορά τη διακρατική συνεργασία για την προαγωγή νέων μεθόδων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων πάσης φύσεως σε σχέση με την αγορά εργασίας, Βρυξέλλες.

- η στήριξη της σύστασης νέων κοινωνικών επιχειρήσεων (ιδίως κοινωνικών επιχειρήσεων ένταξης σε εργασία και σε τομείς ανάπτυξης, όπως το περιβάλλον, ο τουρισμός, η περίθαλψη και οι υπηρεσίες σε επίπεδο γειτονιάς)·
- η βελτίωση της διαχείρισης ποιότητας και της πρόσβασης σε χρηματοδότηση·
- η αναπαραγωγή επιτυχημένων μοντέλων κοινωνικής επιχείρησης·
- η συμβολή στην τοπική ανάπτυξη.

Αποτέλεσμα των δράσεων της EQUAL ήταν η ανάδυση ενός ευρύ πεδίου εμπειριών και καλών πρακτικών οι οποίες έκτοτε έχουν διαδοθεί στους επαγγελματίες και φορείς χάραξης πολιτικής που εργάζονται στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα - σε περιφερειακό, εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Social Business Initiative

Το 2011 εγκαινιάστηκε η πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (Social Business Initiative)²³. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκρίνει την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων ως βασικό στόχο της νέας στρατηγικής της Ευρώπης θεωρώντας ότι έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην κοινωνία, το περιβάλλον και την τοπική κοινότητα. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να συμβάλλουν στους κοινωνικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020.

Οι δυο βασικοί στόχοι της πρωτοβουλίας είναι:

- η εισαγωγή ενός βραχυπρόθεσμου σχεδίου δράσεων για την υποστήριξη της ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων, της κοινωνικής οικονομίας και της καινοτομίας και
- η έναρξη ενός δομημένου διαλόγου για την μελλοντική πορεία σε μακροπρόθεσμη βάση.

²³ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στο επίκεντρο της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής καινοτομίας, Βρυξέλλες, 25.10.2011 COM(2011)

Για την επίτευξη των στόχων αυτών η Επιτροπή θεωρεί αναγκαία την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσα από δράσεις²⁴ που στοχεύουν:

Πρώτον, στην βελτίωση της πρόσβασης στην χρηματοδότηση

Για την επίτευξη του στόχου αυτού προτείνεται η προώθηση της ανάπτυξης του νομικού και θεσμικού περιβάλλοντος της μικροπίστωσης και η συνέχιση της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε μικροπιστώσεις από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Μικροχρηματοδοτήσεων. Τέλος η πρωτοβουλία πρότεινε την εισαγωγή επενδυτικής προτεραιότητας «κοινωνικές επιχειρήσεις» στους κανονισμούς ΕΤΠΑ και ΕΚΤ από το 2014, για την παροχή σαφούς νομικής βάσης και προκειμένου να επιτραπεί στα κράτη μέλη και στις περιφέρειες να συμπεριλάβουν στα προγράμματά τους στοχοθετημένες δράσεις του ΕΚΤ και του ΕΤΠΑ για το 2014-2020. Η πρόταση αυτή έχει ήδη υλοποιηθεί²⁵.

Δεύτερον, στην μεγαλύτερη αναγνώριση στις κοινωνικές επιχειρήσεις

Ο στόχος αυτός περιλάμβανε δράσεις όπως ο εντοπισμός των βέλτιστων πρακτικών και των αναπαραγόμενων μοντέλων των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη, η δημιουργία μιας δημόσιας βάσης δεδομένων των σημάτων και πιστοποιήσεων που εφαρμόζονται στις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη για τη βελτίωση της προβολής και σύγκρισης και η προώθηση της αμοιβαίας μάθησης και της ενίσχυσης ικανοτήτων των εθνικών και περιφερειακών διοικήσεων για τη δρομολόγηση συνολικών στρατηγικών στήριξης, προώθησης και χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Επιπλέον προωθούσε την δημιουργία μιας ενιαίας και πολυγλωσσικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας πληροφοριών και ανταλλαγής εμπειριών, συνδεδεμένη ενδεχομένως με την Πλατφόρμα Κοινωνικής Καινοτομίας στην Ευρώπη και το δίκτυο «Enterprise Europe Network», για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες, τα φυτώρια και τις ομάδες (clusters), τους κοινωνικούς επενδυτές και αυτούς που εργάζονται μαζί τους.

²⁴ European Commission, The Social Business Initiative of the European Commission
http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/sbi-brochure/sbi-brochure-web_en.pdf

²⁵ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε σελ. 31

Τέλος, προωθείται η αύξηση της προσβασιμότητας των κοινοτικών προγραμμάτων που μπορούν να παρέχουν στήριξη στους κοινωνικούς επιχειρηματίες, όπως το ERASMUS, το ERASMUS για νέους επιχειρηματίες, το TEMPO, «Νεολαία σε δράση» 2007 - 2013 (ιδίως οι δραστηριότητες «Πρωτοβουλίες Νέων») και το HORIZON 2020.

Τρίτον, στην βελτιστοποίηση του θεσμικού περιβάλλοντος

Οι δράσεις που περιλαμβάνει ο στόχος αυτός είναι η απλούστευση της εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις στις κοινωνικές υπηρεσίες και τις τοπικές υπηρεσίες όταν αυτές δεν έχουν επιπτώσεις στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, προτάθηκε η μμεταρρύθμιση των δημοσίων συμβάσεων ώστε να διαθέτουν κοινωνικά κριτήρια. Η πρόταση αυτή υλοποιείται μέσω της Οδηγίας 2014/24 για την εισαγωγή νέων κοινωνικών προϋποθέσεων για καινοτόμες δημόσιες συμβάσεις υπέρ των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Τέλος, σημαντική θεωρείται και η πρόθεση για την απλούστευση του κανονισμού σχετικά με το καταστατικό της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας, ώστε να ενισχυθεί η αυτονομία της σε σχέση με τις εθνικές νομοθεσίες και, συνεπώς, να διευκολυνθεί η χρήση της για τη δημιουργία κοινωνικών συνεταιρισμών.

Πράξη για την Ενιαία Αγορά II

Το 2012 υιοθετήθηκε η αναθεωρημένη Πράξη για την Ενιαία Αγορά, 20 χρόνια μετά την θεσμοθέτηση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς το 1992. Η βασική της στόχευση είναι μια «ιδιαιτέρα ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς» στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανάμεσα στους άξονες προτεραιότητας που εισάγει είναι και η ενδυνάμωση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής συνοχής (άξονας 4). Η Επιτροπή θεωρεί ως σημαντικότερο εμπόδιο για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας την ελλιπή προβολή και αναγνωσιμότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων και του αντίκτυπου τους στην κοινότητα. Για το σκοπό αυτό προωθείται η ανάπτυξη κατάλληλης μεθοδολογίας για τη μέτρηση των κοινωνικοοικονομικών οφελών που δημιουργούν οι επιχειρήσεις αυτές όπως και η χρήση νέων εργαλείων για να αποδειχθούν στους καταναλωτές, στις τράπεζες, στους επενδυτές και στις δημόσιες αρχές, οι θετικές αποδόσεις των κοινωνικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, έμφαση αναμένεται να δοθεί στο θέμα των συνεταιρισμών

και της συμμετοχής των εργαζομένων στο μετοχικό κεφάλαιο καθώς θεωρείται ότι η ενεργό συμμετοχή των εργαζομένων στις επιχειρήσεις τους έχει ισχυρό αντίκτυπο στην κοινωνική τους ευθύνη και στην παραγωγικότητά τους²⁶.

EASI

Προς ενίσχυση της υλοποίησης της στρατηγικής Ευρώπη 2020 δημιουργήθηκε και το πρόγραμμα για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία (EaSI)²⁷. Εστιάζοντας σε καινοτόμα έργα με πανευρωπαϊκή διάσταση επιδιώκει να συνδράμει στην επίτευξη στόχων που αφορούν στους τομείς της απασχόλησης, των κοινωνικών υποθέσεων και της κοινωνικής ένταξης.

Στα πλαίσια του EASI προωθείται :

- η ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας με στόχο την υποστήριξη της ανάπτυξης επαρκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας και πολιτικών για την αγορά εργασίας όπως επίσης και
- η ενίσχυση της διαθεσιμότητας και της προσβασιμότητας μικροχρηματοδοτήσεων για ευάλωτες ομάδες και πολύ μικρές επιχειρήσεις, και αναβάθμιση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Το 21% της συνολικής χρηματοδότησης του προγράμματος θα απευθυνθεί στον τρίτο άξονα που αφορά την κοινωνική επιχειρηματικότητα και τις μικροχρηματοδοτήσεις

Πίνακας 3: EASI- κατανομή κονδυλίων ανά πρωτοβουλία

²⁶ European Commission, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS: Single Market Act II. Together for new growth. 3.10.2012 COM(2012) 573final, (2012). pp. 15-17

²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα-ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014, <http://ec.europa.eu/social/easi>

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα-ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014

Τα κονδύλια θα χρησιμοποιηθούν, ανάλογα με τη χώρα και την περιφέρεια, για την παροχή βοήθειας σε κοινωνικές επιχειρήσεις, ώστε να εδραιωθούν και να αναπτυχθούν, ή θα διατεθούν για την εφαρμογή σε ευρύτερη κλίμακα καλών ιδεών και βέλτιστων πρακτικών.

Σε ότι αφορά την υποαπασχόληση και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, οι Μικροχρηματοδοτήσεις Progress έχουν από την έναρξή τους, το 2010, ενισχύσει σχεδόν 9000 επιχειρηματίες, με μικροδάνεια συνολικού ύψους άνω των 80 εκατομμυρίων ευρώ. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται μέλη μειονεκτουσών ομάδων, ιδίως γυναίκες, νέοι, άτομα που προέρχονται από μειονότητες, και άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Υποστηρίζοντας υψηλό ποσοστό ανθρώπων που προηγουμένως υπήρξαν άνεργοι, οι Μικροχρηματοδοτήσεις Progress έχουν μέχρι σήμερα συνεισφέρει σημαντικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας.

HORIZON 2020

Το πρόγραμμα χρηματοδότησης Ορίζοντας 2020²⁸ αποτελεί το μεγαλύτερο πρόγραμμα της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία που δρομολογήθηκε ποτέ. Συνολικά 80 δισεκατομμύρια ευρώ θα διατεθούν σε μορφή χρηματοδότησης για μια επταετία (2014–2020) τα οποία θα απευθύνονται όχι μόνο σε ιδιωτικές επιχειρήσεις

²⁸ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, HORIZON 2020, Το Πρόγραμμα Πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία, 2014

αλλά και σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικές επιχειρήσεις, ερευνητικά κέντρα, ακαδημαϊκά εργαστήρια και πανεπιστήμια, καθώς και δημόσιους φορείς όπως Υπουργεία, Γενικές Γραμματείες, Περιφέρειες, Δήμοι και Επιμελητήρια ή επαγγελματικοί συλλόγους.

Ιδιαίτερη εστίαση δίνεται σε κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία της Ευρώπης όπως:

- Υγεία, δημογραφική αλλαγή και ευημερία
- Ασφάλεια τροφίμων, βιώσιμη γεωργία και Βίο-οικονομία
- Ασφαλής, καθαρή και αποδοτική ενέργεια
- Ευφυής, πράσινη και ολοκληρωμένη μεταφορά
- Κλιματική δράση, επάρκεια πόρων, πρώτες ύλες
- Καινοτόμες, ασφαλείς και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες

Στρατηγική Ευρώπη 2020

Η στρατηγική Ευρώπη 2020 διαμορφώθηκε εν μέσω μιας πολύ δύσκολης συγκυρίας όχι μόνο για την Ευρωπαϊκή αλλά και για την παγκόσμια κοινότητα. Η ανεργία μαστίζει τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η κοινωνική συνοχή δοκιμάζεται και η ολοκληρωμένη Ευρωπαϊκή οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις. Επιπλέον, η γήρανση του πληθυσμού και η εξάντληση των ενεργειακών πόρων αποτελούν νέα περίπλοκα ζητήματα προς λύση. Είναι πλέον φανερό ότι οι καινούργιες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ένωση δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με τα μέσα του παρελθόντος.

Ζητούμενο πλέον αποτελεί η ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής αλλά και της αύξησης της αποδοτικότητας και της δυναμικής του οικονομικού συστήματος στο σύνολο του.²⁹

Η κοινωνική οικονομία έχει τις δυνατότητες να συνδράμει αποτελεσματικά στην επίτευξη των σχετικών στόχων που έχουν τεθεί στα πλαίσια της Ευρώπης 2020. Η οργανωτική δομή των επιχειρήσεων τους, οι αξίες που τις διέπουν και η έμφαση που

²⁹ Borzaga C., Santuari A., "The innovative trends in the Non-Profit Sector in Europe: The emergence of Social Entrepreneurship", OECD., conference, 2000, σ. 20

δίνουν στους κοινωνικούς στόχους χωρίς παράλληλα να αποκλείουν την οικονομική αυτοτέλεια και αποτελεσματικότητα, τις καθιστούν πιο αποτελεσματικές σε περιόδους κρίσης και ικανότες να συμβάλλουν στην έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη³⁰.

Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και κατευθυντήρια γραμμή 10 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας

Η εμβληματική πρωτοβουλία της στρατηγικής Ευρώπη 2020 «Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού³¹» αναδεικνύει την κοινωνική οικονομία ως βασικό εργαλείο για την προώθηση της απασχόλησης μειονεκτούντων κοινωνικών ομάδων και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής παρέχοντας καινοτόμες ευκαιρίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης σε ομάδες πληθυσμού που αντιμετωπίζουν στερήσεις.

Στόχος της, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι «η διασφάλιση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, ούτως ώστε να εξαπλωθούν ευρέως τα οφέλη της ανάπτυξης και της απασχόλησης και τα άτομα που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού να αποκτήσουν τα μέσα αξιοπρεπούς διαβίωσης και να συμμετάσχουν ενεργά στην κοινωνία»³². Η ανάπτυξη της απασχόλησης αποκτά «κοινωνική προοπτική» στα πλαίσια αυτά καθώς επιδιώκεται όχι μόνο η αύξηση της ποσότητας των θέσεων εργασίας αλλά και η ενίσχυση της ποιότητας τους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναγνωρίσει την συνεργασία των κυβερνήσεων με την κοινωνία των πολιτών ως βασικό παράγοντα για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της κοινωνικής πολιτικής. Η συμμετοχή των ατόμων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα φτώχειας αναγνωρίζεται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας αυτής, ως πρωταρχικός στόχος των πολιτικών ένταξης, τόσο ως εργαλείο για την

³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013

³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της επιτροπής προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών, Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για κοινωνική και εδαφική συνοχή, Βρυξέλλες, 16.12.2010 COM(2010)

³² European Commission (2010a), ‘Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010’, available at http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF).

ενδυνάμωση του ατόμου όσο και ως μηχανισμός διακυβέρνησης. Επιπλέον κρίνεται απαραίτητη η ενθάρρυνση της συμμετοχής επιχειρήσεων στην ανάπτυξη πιο συνεκτικών κοινωνιών μέσω της απασχόλησης ατόμων από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και της συνεκτίμησης κοινωνικών πτυχών στις δημόσιες συμβάσεις.

Τέλος σημαντικότερη κρίνεται η συμβολή των ΜΚΟ αλλά και του εθελοντισμού στην ανάπτυξη της ΚΟ. Οι ΜΚΟ έχουν καταστεί σημαντικοί παράγοντες στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και συμμετέχουν στον τακτικό διάλογο με τις δημόσιες αρχές. Από την άλλη ο εθελοντισμός ισχυροποιεί τα άτομα και βοηθά στη δημιουργία ισχυρότερων κοινοτήτων, με την παροχή υπηρεσιών στους αποκλεισμένους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί σκόπιμη την ενίσχυση και την σταθεροποίηση των υφιστάμενων συμπράξεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως επίσης και την προώθηση της βιώσιμης συμμετοχής τους σε εθνικό επίπεδο.

Η έμφαση στην κοινωνική ένταξη και την ενίσχυση της συνοχής στα πλαίσια της νέας στρατηγικής γίνεται φανερό και στις κατευθυντήριες γραμμές που υιοθετήθηκαν στα πλαίσια της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση. Ιδιαίτερα η κατευθυντήρια γραμμή 10 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας»³³ καλεί τα κράτη μέλη της Ένωσης να προωθήσουν την κοινωνική οικονομία και καινοτομία προς όφελος όλων των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Γίνεται εμφανής η ξεκάθαρη στόχευση της Ευρώπης στην προώθηση της ανάπτυξης της ΚΟ και επιχειρηματικότητας σε όλα τα κράτη μέλη ως μέτρο προώθησης της απασχόλησης και ταυτόχρονα της κοινωνικής ένταξης.

Ένωση καινοτομίας

Μια ακόμα εμβληματική πρωτοβουλία που τονίζει την σημασία της ΚΟ και ιδιαίτερα των κοινωνικών επιχειρήσεων για την επίτευξη των στόχων της νέας Ευρωπαϊκής στρατηγικής είναι η «Ένωση καινοτομίας»³⁴. Η ΚΟ και οι κοινωνικές επιχειρήσεις προκρίνονται ως πηγή της κοινωνικής καινοτομίας³⁵. Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, ως

³³ European commission, E u r o p e 2 0 2 0 Integrated guidelines for the economic and employment policies of the Member States

³⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ένωση καινοτομίας» – Μετατροπή των ιδεών σε θέσεις εργασίας, οικολογική οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική πρόοδος, IP/10/1288, Βρυξέλλες, 6 Οκτωβρίου 2010

³⁵ BEPA 'Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union', , May 2010, available at: http://ec.europa.eu/bepa/publications/special-issues/index_fr.htm.

κοινωνική καινοτομία ορίζεται η καινοτομία που όχι μόνο ωφελεί το κοινωνικό σύνολο αλλά ταυτόχρονα παράγεται με την χρήση κοινωνικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα νέες ιδέες (προϊόντα, υπηρεσίες και μοντέλα) που ικανοποιούν κοινωνικές ανάγκες (πιο αποδοτικά και από εναλλακτικές πόρους) και ταυτόχρονα δημιουργούν νέες κοινωνικές σχέσεις και συνεργασίες³⁶.

Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας η Ένωση φιλοδοξεί να αυξήσει την εμπειρία όσον αφορά τις δράσεις κοινωνικής καινοτομίας, δρομολογώντας ένα ευρωπαϊκό πιλοτικό έργο κοινωνικής καινοτομίας και υλοποιώντας επίσης ένα μεγάλο ερευνητικό πρόγραμμα με αντικείμενο την καινοτομία στον δημόσιο τομέα και την κοινωνική καινοτομία. Παράλληλα, η Επιτροπή προκρίνει την αναγκαία εμπλοκή όλων των παραγόντων στον κύκλο καινοτομίας. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οι ίδιοι οι πολίτες μπορούν να συνεισφέρουν στην παραγωγή και την διάδοση της αναγκαίας για την ανάπτυξη της Ευρώπης καινοτομίας. Τέλος, προτείνεται η εστίαση των μελλοντικών προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στην κοινωνική καινοτομία με στόχο την αύξηση της χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας.

Επενδυτική πρωτοβουλία ΕΚΤ για την προώθηση της ΚΟ

Στα πλαίσια της νέας προγραμματικής περιόδου 2014-2020 το ΕΚΤ υιοθετεί μια νέα επενδυτική πρωτοβουλία με στόχο την προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας³⁷. Η πρωτοβουλία αυτή κατευθύνει τα κράτη μέλη να προωθήσουν την ΚΟ και τις κοινωνικές επιχειρήσεις σχεδιάζοντας και υλοποιώντας σχετικές δράσεις στα εθνικά τους προγράμματα για την περίοδο 2014 – 2020. Οι δράσεις αυτές θα στοχεύουν στην στήριξη των κοινωνικών επιχειρηματιών μέσω διευκόλυνσης της χρηματοδότησης ή της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού. Έμφαση πρέπει επίσης να δίνεται και σε δράσεις προώθησης της αναγνωρισιμότητας της έννοιας στο εσωτερικό των κρατών μελών.

Επιπλέον το ΕΚΤ προκρίνει την συμμετοχή των κοινωνικών επιχειρήσεων σε συγχρηματοδοτούμενες παρεμβάσεις που υλοποιεί με στόχο να συνδράμουν τον

³⁶ BEPA, 'Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union, May 2010, p. 9.

³⁷ Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006, COM(2011) 607 final.

δημόσιο τομέα στην υλοποίηση πολιτικών σε διάφορα πεδία. Για παράδειγμα η δραστηριότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων μπορεί να συνδράμει στους τομείς παροχής υπηρεσιών φροντίδας για παιδιά μεταναστών ή μειονοτήτων.

Τέλος, το ΕΚΤ δίνει έμφαση στην στήριξη κοινωνικών εταίρων και ΜΚΟ θεωρώντας πως οι πόροι και η τεχνογνωσία που διαθέτουν μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά προς όφελος της επένδυσης στην κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ

Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η έννοια της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι πλήρως αναγνωρισμένη αλλά ούτε και ευρέως διαδεδομένη. Οι μελέτες απεικονίζουν μια ελλιπώς ανεπτυγμένη κοινωνία των πολιτών, με αδύναμη δομή και θεσμική έκφραση στην κοινωνική οικονομία³⁸. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει και η έλλειψη σαφούς θεσμικού πλαισίου για τις ΜΚΟ και τον εθελοντισμό.

Το 1999 θεσμοθετήθηκε η πρώτη μορφή κοινωνικής επιχείρησης η οποία απέβλεπε στην επανένταξη ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα (Κοι.Σ.Π.Ε.). Σύμφωνα με μελέτη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών³⁹ μέχρι το 2007 οι μόνες μορφές που είχαν επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας ήταν αυτές του αγροτικού και αστικού συνεταιρισμού ειδικού σκοπού καθώς και των Κοι.Σ.Π.Ε. Το 2007 λειτουργούσαν περίπου 120 ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών

³⁸ Afouxenidis, A., Leontidou, L., & Sklias, P. (2003) CIVGOV -Organised Civil Society and European Governance. The Case of Greece (ενδιάμεση έκθεση προς την ΕΕ), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, ΕΓΕΜ, Lyberaki, A. 2002, "Social Capital Measurement in Greece" (μαζί με Χρ. Παρασκευόπουλο), OECD-ONS International Conference on Social Capital Measurement, London, UK, September (OECD website, electronic Book).

³⁹ Μητροσύλη Μ., Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της Κοινωνικής - Αλληλέγγυας Οικονομίας, Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής, Έρευνα ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2007.

στη χώρα μας οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πολλαπλού σκοπού και δραστηριοποιούνταν κυρίως στη προμήθεια γεωργικών προϊόντων.

Η ΚΟ αναγνωρίστηκε θεσμικά στην χώρα μας μόλις το 2011 με τον νόμο 4019 ο οποίος και θεσμοθέτησε την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ) ως φορέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί σοβαρές προσπάθειες προς την ανάπτυξη του κοινωνικού τομέα. Οι παρατηρούμενες πρωτοβουλίες προέρχονται ως επί το πλείστον από την υποστήριξη της ΕΕ (χρηματοδοτούμενα προγράμματα για τον κοινωνικό τομέα) και την ενεργοποίηση των ομάδων των πολιτών, προκειμένου να παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες για τα μειονεκτούντα άτομα και να προωθήσουν την ενσωμάτωση τους στην αγορά εργασίας⁴⁰. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος κυρίως σε άτομα νέων ηλικιών, υψηλού μορφωτικού επιπέδου και σε πολλές περιπτώσεις σε άτομα που έχουν πολύ καλή οικονομική κατάσταση⁴¹.

Η πρόθεση ενίσχυσης και ενδυνάμωσης του τομέα της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη και συνακόλουθα και στην χώρα μας, βασίζεται, μεταξύ άλλων, στη διαπίστωση ότι σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ε.Ε. ο τομέας αυτός έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά ως μέσο ένταξης στην αγορά εργασίας όχι μόνο των ευπαθών κοινωνικά ομάδων αλλά και ενός αυξανόμενου τμήματος του πληθυσμού που πλήττεται από την ανεργία μέσω καινοτόμων και κοινωνικά προσανατολισμένων δραστηριοτήτων αλλά και ως αποτελεσματικό μέσο κάλυψης των ολοένα αυξανόμενων αναγκών για κοινωνικές υπηρεσίες⁴².

Οι μη κερδοσκοπικοί φορείς και οι δραστηριότητές τους μπορούν να συνεισφέρουν στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ειδικότερα σε χώρες όπως η Ελλάδα όπου ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας είναι ακόμη σχετικά υποανάπτυκτος⁴³. Σύμφωνα με διάφορους μελετητές, όπως ο Χρυσάκης και η Μητροσύλη, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη χώρα μας καθώς συμβάλλουν στην

⁴⁰ Austrian Institute for SME Research, COUNTRY FICHE - GREECE, Vienna 2007

⁴¹ Ιωαννίδης Σ., Τσακανίκας Α., Χατζηχρήστου Σ., Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2009-2010: Αναζητώντας διέξοδο από την κρίση, IOBE, Αθήνα, 2010.

⁴² Αιτιολογική έκθεση νόμου 4019/2011

⁴³ Χρυσάκης Μ. Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002, σ

αύξηση των θέσεων εργασίας, τη δημιουργία νέων και εναλλακτικών μορφών επιχειρηματικότητας, την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, αγαθών και υπηρεσιών, την ανάπτυξη ευέλικτων μορφών απασχόλησης και στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Παράλληλα υποστηρίζουν την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και καλύπτουν κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες που δεν μπορεί να εξασφαλίσει πλήρως ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας⁴⁴.

Θεσμικό πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα

Ο πρώτος νόμος που ψηφίστηκε και άπτεται του τομέα της κοινωνικής οικονομίας ήταν ο νόμος 602/1915 περί συνεταιρισμών. Ισχύουν επίσης ο νόμος 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 1667/86 για τους αστικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 1667/86 σε συνδυασμό με το νόμο 2076/92 για τις συνεταιριστικές τράπεζες, και το Π.Δ. 93/87 για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς,

Η πρώτη συστηματική θεσμική προσπάθεια κατοχύρωσης των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, υπήρξε η ψήφιση του νόμου 2716/1999 με τον οποίο καθορίζονται οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένοι Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.). Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) αποβλέπουν στην κοινωνικό-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλουν στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια. Αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου με περιορισμένη ευθύνη των μελών τους και είναι δυνατόν να παρέχουν παραγωγικές, καταναλωτικές, εμπορικές, πιστωτικές, εκπαιδευτικές και πολιτικές υπηρεσίες.

Ο νόμος 4019/2011 αποτελεί σημαντικό βήμα για την προώθηση της ΚΟ στην χώρα μας καθώς θεσμοθετεί τον χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και προωθεί την καταγραφή των φορέων της σε ένα Μητρώο.

⁴⁴ Χρυσάκης Μ. Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002, σ 17, Μητροσύλη Μ., Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της Κοινωνικής - Αλληλέγγυας Οικονομίας, Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής, Έρευνα ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2007.

Παράλληλα θεσμοθετεί μιας νέας μορφής κοινωνική επιχείρηση που βασίζεται στον αστικό συνεταιρισμό, την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση.

Οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται, ανάλογα με το σκοπό που επιτελούν σε τρεις κατηγορίες:

- Ένταξης,
- Κοινωνικής Φροντίδας
- Συλλογικού Σκοπού

Όπως προσδιορίζεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 1 του νόμου, η ένταξη ορίζεται ως η διαδικασία κοινωνικής ενσωμάτωσης ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, κυρίως μέσω της προώθησής τους στην απασχόληση. Στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού ανήκουν τα άτομα με αναπηρίες (σωματικές, ψυχικές, νοητικές, αισθητηριακές), άτομα εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες, οροθετικοί, φυλακισμένοι, αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες.

Για την ένταξη μιας Κοιν.Σ.Επ. στην κατηγορία Ένταξης, βασικό ειδικό κριτήριο είναι η προώθηση της ένταξης στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Προϋπόθεση για την πλήρωση του κριτηρίου (στο εξής κριτήριο απασχόλησης) είναι τουλάχιστον το 40% των εργαζομένων να ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.

Όσον αφορά την έννοια της κοινωνικής φροντίδας στην παράγραφο 4 του άρθρου 1 του νόμου ορίζεται ως η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού. Για να εγγραφεί μια Κοιν.Σ.Επ. στην κατηγορία Κοινωνικής Φροντίδας, απαιτείται να έχει ως αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών κοινωνικού προνοιακού χαρακτήρα, οι οποίες θα απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις. Η υποψήφια Κοιν.Σ.Επ. θα πρέπει υποχρεωτικά να έχει ως καταστατικό σκοπό την παραγωγή προϊόντων χαρακτήρα που θα απευθύνονται στις συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού.

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1 ο συλλογικός σκοπός που επιδιώκει μια Κοιν.Σ.Επ. αφορά αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και δραστηριότητες τοπικού,

κοινωνικού ή ευρύτερου εθνικού ή/και διασυνοριακού χαρακτήρα. Οι δράσεις αυτές αποσκοπούν στην τοπική ανάπτυξη και στην προώθηση της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο και σε δραστηριότητες με αντικείμενο τις κοινωνικές υπηρεσίες, τον πολιτισμό, το περιβάλλον την οικολογία ακόμα και την ανάδειξη τοπικών ή εθνικών προϊόντων, με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση της τοπικής ανάπτυξης και την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Σε κάθε περίπτωση όμως οι δράσεις αυτές πρέπει να επιδιώκουν την προώθηση του συλλογικού και κοινωνικού οφέλους.

Για την εγγραφή μιας Κοιν.Σ.Επ. στην κατηγορία Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, απαιτείται ως αποκλειστικός καταστατικός σκοπός της η παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.α.) τα οποία να προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την απασχόληση, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης.

Σημαντικό χαρακτηριστικό του νόμου είναι η αναγνώριση των υφιστάμενων φορέων της κοινωνικής οικονομίας από το παρόν θεσμικό πλαίσιο. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που έχουν υψηλά επίπεδα κοινωνικών/περιβαλλοντολογικών στόχων, αλλά και οι κερδοσκοπικοί οργανισμοί οι οποίοι δεν στοχεύουν πρωτίστως στο κέρδος, διαθέτουν υψηλά επίπεδα κοινωνικών στόχων και επανεπενδύουν το εισόδημα που προέρχεται από την κύρια εργασία (στρατηγική δεδουλευμένου εισοδήματος).

Συμπερασματικά οι οργανώσεις που αναγνωρίζονται ως φορείς του τρίτου τομέα στην Ελλάδα πρέπει να διακρίνονται από τα εξής χαρακτηριστικά:

- κυριαρχία κοινωνικών ή περιβαλλοντικών σκοπών συγκριτικά με τους οικονομικούς στόχους,
- μεγαλύτερη εξάρτηση από το εισόδημα που προέρχεται από την εργασία συγκριτικά με τα συνολικά έσοδα του οργανισμού
- και την καινοτομία.

Το άρθρο 14 του νόμου προβλέπει την σύσταση Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας. Το Γενικό μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας χωρίζεται σε δυο επί μέρους μητρώα:

- Το Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στο οποίο εγγράφονται υποχρεωτικά όλες οι Κοιν.Σ.Επ. και οι ΚοιΣΠΕ που δημιουργούνται βάση του νόμου 2716/1999. Με την εγγραφή τους αποκτούν πρόσβαση στα χρηματοδοτικά εργαλεία του άρθρου 9 και απολαμβάνουν των οικονομικών κινήτρων και μέτρων στήριξης του άρθρου 10.
- Το Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας στο οποίο μπορούν να εγγραφούν προαιρετικά οι υπόλοιπες υφιστάμενες νομικές μορφές της κοινωνικής οικονομίας οι οποίες πρέπει να πληρούν σωρευτικά τα παρακάτω κριτήρια:
 - έχουν ως αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την κοινωνική ωφέλεια μέσω της παραγωγής αγαθών ή της παροχής υπηρεσιών συλλογικού και κοινωνικού χαρακτήρα,
 - αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου
 - εφαρμόζουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων,
 - έχουν αυτονομία στη διοίκηση και διαχείριση των δραστηριοτήτων τους,
 - προβλέπουν τη χρησιμοποίηση των κερδών τους για τους καταστατικούς σκοπούς τους και δευτερευόντως τη δυνατότητα περιορισμένης έκτασης διανομής των κερδών αυτών,
 - λειτουργούν με βάση την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης,
 - οι δραστηριότητές τους εντάσσονται αποκλειστικά σε μία από τις τρεις κατηγορίες που αναφέρθηκαν παραπάνω
 - αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους τουλάχιστον επί μια τριετία πριν από την υποβολή της αίτησης εγγραφής στο μητρώο.

Επιπροσθέτως, στο άρθρο 16 προβλέπονται οι δημόσιες συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς. Με βάση αυτές λαμβάνονται υπόψιν ως κριτήρια ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων σημαντικές κοινωνικές πτυχές όπως οι ευκαιρίες απασχόλησης και η κοινωνική ένταξη ευάλωτων ατόμων. Οι συμβάσεις αυτές δεν έχουν ακόμα ενεργοποιηθεί.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον νόμο (άρθρο 9) προβλέπεται η χρηματοδότηση των Κοιν.Σ.Επ από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο αποτελεί βασικό χρηματοδοτικό πυλώνα της ΚΟ. Παρά την σημασία του για την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων, το ταμείο δεν έχει συσταθεί ακόμα. Η ενεργοποίηση του προβλέπεται να πραγματοποιηθεί μέσω του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το άρθρο 10 το οποίο προέβλεπε φορολογικά κίνητρα για τις Κοιν.Σ.Επ καταργήθηκε. Παρά το γεγονός ότι σκοπός του νόμου ήταν η αποφυγή της φορολογικής αντιμετώπισης των επιχειρήσεων αυτών ως φορέων καθαρά επιχειρηματικής και κερδοσκοπικής δραστηριότητας, κάτι που δε συνάδει με την πραγματική τους υπόσταση, το Υπουργείο Οικονομικών τις συγκαταλέγει όσον αφορά την φορολογική νομοθεσία στα νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού χαρακτήρα καταργώντας έτσι κάθε φορολογική ελάφρυνση⁴⁵.

Από την άλλη το Ταμείο επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ) δεν συγκαταλέγει τις Κοιν.Σ.Επ. στα Προγράμματα Εγγυοδοσίας του που έχουν ως στόχο την παροχή εγγυήσεων για την κάλυψη υποχρεώσεων επιχειρήσεων, μέσω χρηματοπιστωτικών διευκολύνσεων, γιατί τις συγκαταλέγει στα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα⁴⁶.

Σε αυτό το σημείο διακρίνουμε μια βασική αντίφαση η οποία δυσχεραίνει την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ. και την παροχή κινήτρων για την δημιουργία τους.

Τέλος, το θεσμικό πλαίσιο ορίζει ότι οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) για τη στήριξη της εργασίας και στις κάθε είδους ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Εντούτοις, μέχρι στιγμής δεν έχει

⁴⁵ Βλέπε Απάντηση του Υπουργείου Οικονομικών σχετικά με τον κερδοσκοπικό χαρακτήρα των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚοινΣΕπ). <http://www.keko.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=82>

⁴⁶ Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης, «Εγγύηση της ΕΤΕΑΝ ΑΕ για την έκδοση εγγυητικών επιστολών εκ μέρους των τραπεζών υπέρ των μεσαίων, μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων», οδηγός προγράμματος, Μάρτιος 2013, σημείο 4.2.6 του οδηγού

υλοποιηθεί κανένα πρόγραμμα στήριξης της επιχειρηματικότητας που να αφορά ειδικά τις Κοιν.Σ.Επ. στα πλαίσια του ΟΑΕΔ.

Στοιχεία από το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας⁴⁷ η ΚΟ στην Ελλάδα αριθμεί 736 επιχειρήσεις. Από τις εγγεγραμμένες επιχειρήσεις μόλις 12 (1,63%) δεν είναι Κοιν.Σ.Επ αλλά ανήκουν στην κατηγορία άλλων υφιστάμενων νομικών μορφών που αναγνωρίζει ο νόμος 4019/20011. Επισημαίνεται πως η εγγραφή στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας είναι προαιρετική για τους φορείς αυτούς. Το γεγονός αυτό δυσκολεύει την ολοκληρωμένη αποτύπωση του φάσματος της Κοινωνικής Οικονομίας και την συγκέντρωση απαιτητών στατιστικών στοιχείων για την μελέτη και την προώθηση του τομέα στην χώρα μας. Επιπλέον τονίζεται ότι δεν υπάρχει πρόβλεψη για ένταξη τους σε ειδική κατηγορία στο μητρώο ανάλογα με τον σκοπό που επιτελούν όπως συμβαίνει με τις Κοιν.Σ.Επ κάτι που δυσκολεύει ακόμα περισσότερο την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την πορεία της ΚΟ στην χώρα μας.

Όσον αφορά τις κατηγορίες που παρατηρούνται στο Μητρώο διαπιστώνουμε ότι:

Στην πρώτη κατηγορία, αυτή της ένταξης, ανήκει το 4,07% του συνόλου των εγγεγραμμένων επιχειρήσεων. Το ποσοστό αυτό κρίνεται ως πολύ μικρό εάν αναλογιστεί κανείς τα αυξημένα ποσοστά κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού και φτώχειας που παρουσιάζει η χώρα τα τελευταία χρόνια.

Η κατηγορία αυτή παρουσιάζει την μεγαλύτερη ποικιλομορφία όσον αφορά τις δράσεις των επιχειρήσεων που την αποτελούν. Παρατηρούνται δράσεις υποστήριξης και ένταξης ειδικών κατηγοριών (ΑΜΕΑ, ψυχικά ασθενών κ.α.), πολιτιστικές δράσεις, υπηρεσίες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέχρι και υπηρεσίες πλυσίματος ρούχων ή εμπόριο καυσόξυλων. Γίνεται φανερό η απουσία ουσιαστικών δράσεων υποστήριξης νέων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού.

⁴⁷ <http://www.ypakp.gr/> εγγραφές μητρώου κοινωνικής οικονομίας Ιανουάριος 2015

Τέτοιες δράσεις είναι οι σύμβουλοι προκατάρτισης και αλφαριθμητισμού, σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού ή σύμβουλοι κοινωνικής (επαν)ένταξης.

Οι επιχειρήσεις της δεύτερης κατηγορίας (κοινωνική φροντίδα) αποτελούν το 12,09% του συνόλου. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων σε αυτήν την κατηγορία αφορά τον τομέα παροχής υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και μέριμνας για τους ηλικιωμένους και ΑΜΕΑ.

Τέλος η τρίτη κατηγορία (συλλογικού σκοπού) περιλαμβάνει το 82,3 % του συνόλου των καταγεγραμμένων επιχειρήσεων του μητρώου. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων αυτών δραστηριοποιείται στους τομείς του πολιτισμού, του τουρισμού και του περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα παρατηρούνται δράσεις στους τομείς:

- προστασίας και διατήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς,
- τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης,
- τουριστικών υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο
- διαχείριση και λειτουργία καταστημάτων και επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο.
- δράσεις ανακύκλωσης,
- διαχείρισης απορριμμάτων
- και υπηρεσιών πρασίνου.

Παρατηρείται έλλειψη επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε τομείς που έχουν να κάνουν με την τεχνολογία όπως νέες πληροφοριακές και επικοινωνιακές τεχνολογίες.

Οι συνεταιρισμοί που έχουν συσταθεί βάση του νόμου 2716/1999 (Κοι.Σ.Π.Ε) και είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο είναι 16 και αποτελούν μόλις το 1,49% των καταγεγραμμένων επιχειρήσεων. Η σπανιότητα των επιχειρήσεων αυτών αποτελεί ίσως απόρροια των κοινωνικών προκαταλήψεων που επικρατούν στην χώρα μας καθώς αφορούν την επιχειρηματική δράση ψυχικά ασθενών ατόμων.

Τελικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι ενώ, έχει γίνει ένα πρώτο βήμα καταγραφής των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα τα στοιχεία που μπορούμε να αντλήσουμε από το μητρώο δεν είναι ξεκάθαρα. Πολλοί από τους φορείς της ΚΟ στην χώρα μας δεν καταγράφονται αφού η εγγραφή τους στο μητρώο είναι προαιρετική ή δεν αναγνωρίζονται καθώς δεν υπάρχει ξεκάθαρο θεσμικό πλαίσιο για

τις ΜΚΟ και τις εθελοντικές οργανώσεις. Όσον αφορά τις Κοιν.Σ.Επ οι οποίες αποτελούν και τον θεσμοθετημένο φορέα της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα το νούμερο που καταγράφεται στο μητρώο είναι απογοητευτικό και αποδεικνύει την ελλιπή αναγνώριση του τομέα στην Ελλάδα. Τέλος, οι κοινωνικές επιχειρήσεις ένταξης που μπορούν να συνδράμουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και στην μείωση του κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων αποτελούν ένα ελάχιστο ποσοστό των καταγεγραμμένων επιχειρήσεων.

Πρωτοβουλίες ανάπτυξης ΚΟ στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια του αυξημένου ενδιαφέροντος της Κοινότητας για την Κοινωνική Οικονομία υπήρξαν αρκετές πρωτοβουλίες που πρόσφεραν δυνατότητες προώθησης και χρηματοδότησης της ΚΟ στα κράτη μέλη εστιάζοντας στην ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων.

EQUAL

Η κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL αποτελεί σημείο αναφοράς για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας στην χώρα μας. Στα πλαίσια του δευτέρου πυλώνα της EQUAL που αφορά την προώθηση της επιχειρηματικότητας δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε τοπικό επίπεδο και στην κοινωνική οικονομία.

Το 2000 η ανάπτυξη της επιχειρηματικής δράσης στην κοινωνική οικονομία βρισκόταν σε πολύ αρχικό στάδιο στην Ελλάδα ενώ εμπόδιο στην σύσταση νέων σχημάτων όπως η κοινωνική επιχείρηση αποτελούσε και η έλλειψη σχετικού θεσμικού πλαισίου. Οι δράσεις της EQUAL βοήθησαν στην ευρύτερη αναγνώριση της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας στην χώρα μας μέσα από την εκπόνηση πλήθος μελετών για τον τομέα ενώ η λειτουργία τους συντέλεσε και στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα⁴⁸. Τέλος, η υλοποίηση δράσεων στα πλαίσια της EQUAL οδήγησε στην

⁴⁸ Αντώνιος Κώστας, Οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, Κοινωνική οικονομία: θεωρία, εμπειρία και προοπτικές, Κωνσταντίνος Γεωργας (επιμέλεια)

συσσώρευση πολύτιμης εμπειρίας σχετικά με την κοινωνική οικονομία και την ανάπτυξη της στην χώρα μας την οποία καλείται να αξιοποιήσει η διαχειριστική αρχή του προγράμματος ΕΥ ΚΕΚΟ στα επόμενα χρόνια.

Στόχοι της δράσης για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα υπήρξαν⁴⁹:

Πρώτον, η διαμόρφωση κατάλληλου επιχειρηματικού πλαισίου - περιβάλλοντος για τη διευκόλυνση της κοινωνικής επιχειρησιακής δράσης.

➤ Η κοινωνική επιχειρηματικότητα δεν μπορεί να αναπτυχθεί δίχως τον σχεδιασμό των απαραίτητων υποστηρικτικών δομών που θα ενισχύσουν τον παραγωγικό ρόλο των υφιστάμενων οργανωτικών μορφών στον κοινωνικό τομέα. Οι υποστηρικτικοί αυτοί μηχανισμοί στόχευαν στην παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών πληροφόρησης, συμβουλευτικής, καθοδήγησης και υποστήριξης των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας. Επιπλέον προβλεπόταν η αναβάθμιση και αξιοποίηση των υφιστάμενων υποστηρικτικών δομών και η εφαρμογή καινοτόμων μοντέλων παροχής συμβουλών όπως το σύστημα συμβουλευτικής καθοδήγησης (Mentoring). Τέλος, η δράση προωθούσε τη διερεύνηση και ανάπτυξη εναλλακτικών χρηματοδοτικών μέσων και τη θέσπιση ποικίλων χρηματοδοτικών εργαλείων με στόχο την διερεύνηση και ανάπτυξη καινοτόμων τεχνικών όπως ανάθεση συμβολαίων από τις τοπικές αρχές, τοπικά πιστωτικά δίκτυα, προσφορά εγγυοδοσίας κλπ.

Δεύτερον, η ανάδειξη νέων επαγγελματιών στην κοινωνική οικονομία

➤ Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας δημιουργούταν κατά κανόνα σε παραδοσιακούς κλάδους και αφορούσαν ανειδίκευτους εργάτες. Η δράση αυτή αποσκοπούσε στην δημιουργία νέων τομέων δραστηριοποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω προώθησης μηχανισμών

Δημοσθένης Κασσαβέτης, Αντώνιος Κώστας, Ιωάννης Νασιούλας, Νίκος Ντάσιος, Χαράλαμπος Οικονόμου, Κυριάκος Σουλιώτης, Θανάσης Στραβοσκούφης, Ειρήνη Σωτηροπούλου, Εναλλακτικές εκδόσεις, 2013 σ. 93

⁴⁹ Υπουργείο εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων, πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων σε σχέση με την αγορά εργασίας (equal) στην Ελλάδα, Αθήνα 2001

καλλιέργειας του επαγγελματισμού και του επιχειρηματικού πνεύματος των απασχολούμενων στις κοινωνικές επιχειρήσεις και την διαρκή βελτίωση των δεξιοτήτων τους.

Τρίτον, η ενίσχυση της απασχόλησης και υποστήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων /οργανισμών στο κοινωνικό τομέα.

➤ Οι μέχρι τότε Κοινοτικές Πρωτοβουλίες στην Ελλάδα έδειξαν ότι οι δραστηριότητες στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας είχαν περισσότερο δημόσιο-κοινωφελή χαρακτήρα και ελάχιστα σχετίζονταν με την επιχειρηματική και ιδιωτική πρωτοβουλία. Η δράση αυτή στόχευε στην ανάδειξη του παραγωγικού ρόλου των κοινωνικών επιχειρήσεων και στην ανάδειξη των δυνατοτήτων της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην κοινωνική οικονομία.

Με αφορμή την πρωτοβουλία αυτή, αναπτύχθηκαν τα Εθνικά Θεματικά Δίκτυα (ΕΘΔ), τα οποία λειτούργησαν σε δύο κύκλους εργασιών. Οι δράσεις των ΕΘΔ αναφέρονταν σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και επιδίωκαν τη στήριξη και απασχόληση ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες (ψυχικά πασχόντων, μακροχρόνια ανέργων, ανέργων γυναικών, νέων και ηλικιωμένων ανέργων, ανέργων με ελλιπή προσόντα, ατόμων με αναπηρίες, Αθίγγανων κ.λπ.). Επιπλέον στόχος τους ήταν η διατύπωση προτάσεων προς την κεντρική εξουσία για την υιοθέτηση μηχανισμών ενίσχυσης της κοινωνικής οικονομίας και των φορέων της.

Στον πρώτο κύκλο (2005) συστάθηκαν, υποστηρίχθηκαν ή ξεκίνησαν τη διαδικασία ίδρυσης τους 50 Κοινωνικές Επιχειρήσεις ενώ στον δεύτερο κύκλο εργασιών της Κ.Π. EQUAL το 2008, δημιουργήθηκαν ή βρίσκονταν σε διαδικασία σύστασης 31 κοινωνικές επιχειρήσεις.

Δύο από τις δράσεις που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια της πρωτοβουλίας και θεωρούνται καλές πρακτικές σε εθνικό ή/και ευρωπαϊκό επίπεδο είναι⁵⁰:

⁵⁰ Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ»– ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013

- ❖ Δημιουργία ολοκληρωμένου συστήματος υποστήριξης γυναικείων κοινωνικών επιχειρήσεων από την Αναπτυξιακή Σύμπραξη με την επωνυμία «DIONI II»

Το Ολοκληρωμένο Σύστημα Υποστήριξης Γυναικείων και Κοινωνικών Επιχειρήσεων περιελάμβανε τη δημιουργία δυο πολυδύναμων κέντρων που είχαν ως στόχο τη προβολή, προώθηση, δικτύωση και παρακολούθηση των γυναικείων επιχειρήσεων και τη μικροπίστωση των γυναικών για τη δημιουργία επιχειρήσεων. Ειδικότερα όσον αφορά στη μικροπίστωση η Α.Σ προχώρησε στην ανάπτυξη ενός καινοτόμου μηχανισμού μικροπίστωσης Γυναικών (εναλλακτικής πίστωσης) αποτελούμενο από:

- 1.Γραφείο μικροπίστωσης στην Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων (Σ.Τ.Ι.)
- 2.Ινστιτούτο μικροπίστωσης,
- 3.Δανειοδοτικά προϊόντα μικροπίστωσης με ευνοϊκούς όρους,
- 4.Καταθετικά προϊόντα με ευνοϊκούς όρους (επιτόκιο 3,2%),
- 5.Δίκτυο και Ταμείο (Λογαριασμός καταθέσεων) Αλληλεγγύης για την μικροπίστωση

- ❖ Δημιουργία Θεματικού Πάρκου βιολογικών & Παραδοσιακών Προϊόντων από την Αναπτυξιακή Σύμπραξη με την επωνυμία «ΣΥΝΕΠΙΧΕΙΡΩΝΤΑΣ»

Η Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΣΥΝ ΕΠΙΧΕΙΡΩΝΤΑΣ» εφάρμοσε ένα καινοτόμο πρόγραμμα δημιουργώντας ένα θεματικό πάρκο οργανικών παραδοσιακών προϊόντων σ'ένα από τα φτωχότερα προάστια της Αθήνας. Το πάρκο συνέδεσε το 5 περιοχές οι οποίες και παρείχαν τα προϊόντα αυτά. Άνεργες γυναίκες των τοπικών περιοχών ίδρυσαν 15 μικρές επιχειρήσεις στο θεματικό πάρκο. Η επιτυχία του εγχειρήματος θα μπορούσε να αποτελεί οδηγό και για άλλες περιοχές της Ελλάδος.

Στο Θεματικό Πάρκο - στον ίδιο χώρο - συγκεντρώθηκαν:

- Κυψέλη 15 προστατευομένων επιχειρήσεων εμπορίας βιολογικών και παραδοσιακών προϊόντων, που ιδρύθηκαν από άνεργες γυναίκες. Οι επιχειρήσεις αυτές ενισχύθηκαν από το έργο μέσω εκπόνησης επιχειρησιακών σχεδίων, διαμόρφωσης του χώρου, αγορά εξοπλισμού, στήριξη – συμβουλευτική και προβολή – δημοσιότητα.

- Κέντρο Ενίσχυσης και Στήριξης της Επιχειρηματικότητας που στελεχώθηκε από άτομα της ομάδας στόχου του έργου και περιελάμβανε τις εξής μονάδες: α. υποδοχής – παραπομπής, β. επαγγελματικής συμβουλευτικής, γ. τεκμηρίωσης – πληροφόρησης – πρόβλεψης επιχειρηματικών ιδεών, δ. στήριξης πελατών και των επιχειρήσεων του Πάρκου και ε. στρατηγικής - συντονισμού.
- Γραφείο ελέγχου πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων, για τη διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων (δικλείδα ασφαλείας για τους καταναλωτές του Πάρκου).
- Χώρος δημιουργικής απασχόλησης παιδιών, για την προώθηση της συμφιλίωσης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής (για τους εργαζόμενους και επιχειρηματίες του πάρκου) και παράλληλα για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών του Πάρκου. Μέσα στους στόχους της υπηρεσίας ήταν η ανάπτυξη οικολογικής και περιβαλλοντολογικής συνείδησης, που επιτεύχθηκε με την ανάπτυξη προγραμμάτων και συνεργασιών με τα σχολεία της ευρύτερης περιοχής.

Τέλος, καθοριστικής σημασίας είναι το γεγονός ότι η πρωτοβουλία καθιέρωσε ως βασικό της εργαλείο τις αναπτυξιακές συμπράξεις σε τοπικό, περιφερειακό ή και κλαδικό επίπεδο. Με αφορμή την EQUAL καθορίζεται για πρώτη φορά με νόμο⁵¹ η σύσταση αναπτυξιακών συμπράξεων. Σήμερα οι αναπτυξιακές συμπράξεις προβλέπονται στον νόμο 4019/2011 (άρθρο 16) ως τα κατεξοχήν σχήματα υλοποίησης συγκεκριμένων παρεμβάσεων στα πλαίσια του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού».

Δράσεις στα πλαίσια του ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού"

Σημαντικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας καταγράφονται και στο ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού" που εντάσσεται στο ΕΣΠΑ 2007-2013.

⁵¹ Ν. 2956/2001 (ΦΕΚ Α 258/6.11.2001)

Στα πλαίσια του Επιχειρησιακού προγράμματος⁵² κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και ειδικότερα των κοινωνικών επιχειρήσεων και επισημαίνεται ο ρόλος τους στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την ένταξη ατόμων ευάλωτων ομάδων στην απασχόληση (όπως μακροχρόνια άνεργοι, άνεργοι μεγαλύτερης ηλικίας, άνεργοι με χαμηλά τυπικά προσόντα, ΑμεΑ, άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας κλπ).

Συστημικές παρεμβάσεις

Προς επίτευξη του στόχου αυτού τίθεται ως βασική παρέμβαση του άξονα 1 “Συστημικές παρεμβάσεις” η εκπόνηση θεσμικού, κανονιστικού, διοικητικού και δημοσιονομικού πλαισίου με στόχο την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και τη διευκόλυνση της ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων (δράση 9).

Πιο αναλυτικά στην συγκεκριμένη δράση περιλαμβάνονται:

- η εκπόνηση θεσμικού, κανονιστικού, φορολογικού και διοικητικού πλαισίου για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα
- ο προσδιορισμός των κριτηρίων καθορισμού των κοινωνικών επιχειρήσεων
- ο προσδιορισμός κριτηρίων ελέγχου κοινωνικών επιχειρήσεων
- η ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων και εργαλείων χρηματοδότησης κοινωνικών επιχειρήσεων
- η δικτύωση κοινωνικών επιχειρήσεων με δημόσιο, ιδιωτικό τομέα και ΟΤΑ
- η διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάθεσης υπηρεσιών από φορείς δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε κοινωνικές επιχειρήσεις.

Στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας

⁵² Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ»– ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013

Στα πλαίσια αυτά και στοχεύοντας όχι σε μεμονωμένες δράσεις αλλά στην ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης της ανάπτυξης του θεσμού της Κ.Ο, υπήρξε πρόβλεψη για την σύνταξη Στρατηγικού Σχεδίου προώθησης της ΚΟ με απώτερο στόχο την δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.).

Ειδικότερα οι δράσεις του Στρατηγικού Σχεδίου αποσκοπούν στην επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Διαμόρφωση ενός πλαισίου υποστήριξης και ανάπτυξης των Κοιν.Σ.Επ.
- Παροχή των απαραίτητων κεφαλαίων εκκίνησης για την στήριξη των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα.
- Εξασφάλιση των υπηρεσιών χρηματοδοτικής υποστήριξης σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, με σκοπό την περαιτέρω επέκταση και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.
- Άρση των νομικών και διοικητικών εμποδίων και δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών για τα οφέλη που προκύπτουν από την κοινωνική επιχειρηματικότητα
- Ανάπτυξη δράσεων διακριτικότητας για την καλύτερη αξιοποίηση της εμπειρίας άλλων κρατών μελών

Το Σχέδιο⁵³ διαρθρώνεται σε τρεις Άξονες δράσης:

Άξονας δράσης 1.

Ανάπτυξη Κεντρικού Μηχανισμού Υποστήριξης και προώθησης της ανάπτυξης της ΚΟ

Προκειμένου να υποστηριχθεί η ανάπτυξη του οικοσυστήματος της Κοινωνικής Οικονομίας κρίνεται απαραίτητο να δημιουργηθεί ένας Κεντρικός Μηχανισμός Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των Κοιν.Σ.Επ. και ευρύτερα των

⁵³ Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, Ομάδας Διοίκησης Έργου για την Κοινωνική Οικονομία και κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Αθήνα, 2013

πρωτοβουλιών της Κοινωνικής Οικονομίας. Στόχος του μηχανισμού θα αποτελέσει η υποστήριξη, ανάπτυξη και διαχείριση των Κοιν.Σ.Επ. προκειμένου αυτές να καταστούν βιώσιμες αλλά και η παροχή των κατάλληλων μεθοδολογιών και εργαλείων που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία των Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ..

Ο μηχανισμός αυτός θα στηρίζει παράλληλα επιστημονικά και συμβουλευτικά τους Περιφερειακούς Μηχανισμούς Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. που προβλέπεται να δημιουργηθούν, προκειμένου να διαμορφωθούν και να υλοποιηθούν τα Τοπικά και Περιφερειακά Σύμφωνα Συνεργασίας που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Τέλος πολύ σημαντική θα είναι και η συμβολή τους στην εκπαίδευση στελεχών περιφερικών μηχανισμών αλλά και στελεχών της ΕΥΚΕΚΟ και άλλων συναρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και άλλων δημόσιων αρμόδιων φορέων σε περιφερειακό, τοπικό και εθνικό επίπεδο, καθιστώντας τα ικανά να παρέχουν ποιοτικές υπηρεσίες συμβουλευτικής και θερμοκοιτίδας για Κοινωνικούς Επιχειρηματίες.

Σύμφωνα με την ΟΚΕ ο μηχανισμός αυτός αποτελεί βασικό ζητούμενο για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην χώρα μας. Συνεπώς είναι αναγκαίο να αποτελεί μια ανεξάρτητη και υποστηρικτική δομή που θα αναλάβει την διασύνδεση όλων των φορέων που μπορούν να εμπλακούν στην στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και όχι έναν νέο αυτοτελή μηχανισμό εκτός των υφιστάμενων φορέων⁵⁴.

Η υλοποίηση του έργου έχει καθυστερήσει ιδιαίτερα. Έχουν κατατεθεί τα πρώτα παραδοτέα από αυτούς που ανέλαβαν την διεκπεραίωση του έργου, αλλά δεν έχουν ακόμα γίνει αποδεκτά.

Σύσταση Εθνικού Παρατηρητηρίου για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

⁵⁴ ΟΚΕ, Γνώμη Νο 293, «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ» Νοέμβριος 2013, σ. 6

Σκόπιμη κρίνεται και η δημιουργία Εθνικού Παρατηρητήριου για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Προβλέπεται η στενή συνεργασία μεταξύ του παρατηρητηρίου, του τμήματος μητρώου της Κοινωνικής Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας και των Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. Στόχος του θα είναι η παρακολούθηση της ΚΟ σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και κλαδικό επίπεδο ενώ παράλληλα θα εντοπίζει τα εμπόδια για την δημιουργία και την επέκταση τους, θα ερευνά τις ανάγκες της αγοράς και θα παρέχει πληροφόρηση για τις δραστηριότητες των Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. και όλων των εμπλεκόμενων φορέων στα θέματα της Κοινωνικής Οικονομίας και της Επιχειρηματικότητας.

Σύσταση Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης και Προώθησης της ΚΟ

Στα πλαίσια αυτού του άξονα προβλέπεται και η δημιουργία Μηχανισμών Υποστήριξης σε περιφερειακό επίπεδο. Οι περιφερειακοί αυτοί μηχανισμοί θα δημιουργηθούν μέσω αναπτυξιακών συμπράξεων με στόχο την διάχυση της ιδέας της κοινωνικής οικονομίας και την εδραίωση της μέσω μόνιμων δικτύων συνεργασίας και τοπικών συμφωνιών. Ο κύριος ρόλος τους θα είναι:

- Η πληροφόρηση, παρακίνηση και υποστήριξη της εκδήλωσης τοπικών εταιρικών σχημάτων, συλλογικού και αλληλέγγυου χαρακτήρα, για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.
- Η παροχή συμβουλευτικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών, καθώς και υπηρεσιών θερμοκοιτίδας ανάπτυξης κοινωνικής επιχειρηματικότητας (χώροι κοινής χρήσης γραφείων, γραμματειακής, λογιστικής υποστήριξης κλπ).
- Η ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των Κοινωνικών Επιχειρήσεων, μέσω της προώθησης συμφωνιών συνεργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μεταξύ των Κοινωνικών επιχειρήσεων και δημοσίων οργανισμών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Οι μηχανισμοί αναμένεται να καλύπτουν το σύνολο της χώρας λειτουργώντας ως μονάδες προσφοράς υπηρεσιών μιας στάσης (one stop shop) σε κοινωνικούς

επιχειρηματίες και κοινωνικές επιχειρήσεις. Οι υπηρεσίες αυτές θα περιλαμβάνουν την:

- Πληροφόρηση, κινητοποίηση, υποστήριξη, coaching και mentoring για δημιουργία και ανάπτυξη τοπικών κοινωνικών συνεταιρισμών.
- Συμβουλευτική στην Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, εκπαίδευση και κατάρτιση των μελών των Κοιν.Σ.Επ., υπηρεσίες θερμοκοιτίδας που θα προσφέρουν κοινή επιχειρηματική έδρα, διοικητική και λογιστική υποστήριξη κλπ.
- Ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και προϊόντων συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών πακέτων επιχειρηματικής τεχνογνωσίας τα οποία θα παρέχονται σε υποψήφιους κοινωνικούς επιχειρηματίες και προσέλκυση διάφορων κατηγοριών αποκλεισμένων ή κοινωνικά ευάλωτων ομάδων.
- Παροχή υπηρεσιών εξωτερικών συνεργατών ειδικευμένων στην υποστήριξη επιχειρήσεων, υπηρεσιών δικτύωσης με οργανισμούς και φορείς υποστήριξης της κοινωνικής οικονομίας, υπηρεσίες επένδυσης στην κοινωνική επιχειρηματικότητα και πρόσβασης σε επιχειρηματικές ευκαιρίες.
- Υποστήριξη νέων κοινωνικών επιχειρηματιών αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε προγράμματα ERASMUS.
- Οργάνωση και λειτουργία fora και pacts.
- Δικτύωση των Κοιν.Σ.Επ. σε τοπικό επίπεδο, καθώς και δημιουργία clusters.
- Οργάνωση διακρατικής συνεργασίας για λογαριασμό μεμονωμένων Κοιν.Σ.Επ.

Η υλοποίηση των περιφερειακών μηχανισμών υποστήριξης, μολονότι είχαν προκυρηχθεί και είχε προχωρήσει η φάση αξιολόγησης των κατατεθειμένων προτάσεων, έχει προσωρινά ανασταλεί.

Προώθηση πολιτικών ανάπτυξης της ΚΟ

Τέλος στο πλαίσιο του σχεδίου προβλέπονται πολιτικές ανάπτυξης της ΚΟ με συντονιστικό φορέα την Ειδική Υπηρεσία ΚΕΚΟ. Στόχος τους θα είναι η αύξηση της αναγνωσιμότητας της ΚΟ μέσω οργανώσεις συνεδρίων και φόρα ενώ προβλέπεται και η λειτουργία βάσης δεδομένων και helpdesk για την παροχή

πληροφοριών σε σχέση με τις πρωτοβουλίες και ενέργειες ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας και την διακρατική συνεργασία όλων των φορέων που εμπλέκονται.

Άξονας δράσης 2.

Ο δεύτερος άξονας αφορά την οικονομική στήριξη για την έναρξη δραστηριότητας των Κοιν.Σ.Επ.

Προβλέπεται χρηματοδότηση για αγορά εταιρικών μεριδίων από τους εταίρους των Κοιν.Σ.Επ. η οποία παρέχει την δυνατότητα στις επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στις πρώτες τους κεφαλαιακές ανάγκες. Ταυτόχρονα, η διαδικασία αυτή ενισχύει την συμμετοχικότητα και την δημοκρατική λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ., μέσα από τη δυνατότητα που δίνεται στους εργαζόμενους να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων. Επιπλέον χρηματοδοτείται η κατάρτιση των εργαζομένων σε Κοιν.Σ.Επ. Τέλος, για την ενίσχυση των θέσεων εργασίας στις κοινωνικές επιχειρήσεις προβλέπεται επιχορήγηση επί τη βάσει των δημιουργούμενων θέσεων απασχόλησης.

Άξονας δράσης 3.

Ο άξονας αυτός αφορά την ενίσχυση των χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ.

Προβλέπεται η αξιοποίηση των επιστρεπτέων επιχορηγήσεων ως συμπληρωματική ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα όπως επίσης και η δημιουργία νέων θεσμικών φορέων, όπως Μικρό-Πιστωτικά Ιδρύματα (Micro Finance Institutions - MFIs), για την παροχή χρηματοδοτικών εργαλείων και υπηρεσιών προς τις Κοιν.Σ.Επ.

Ο θεσμός των μικροπιστώσεων μπορεί να διευκολύνει τη μετάβαση από την ανεργία στην ανεξάρτητη εργασία και καθιστά τη χρηματοδότηση προσβάσιμη στα άτομα στα οποία οι τράπεζες αρνούνται τη χρηματοδότης η των επιχειρηματικών σχεδίων τους, λόγω της ανεπάρκειας των εγγυήσεων που παρέχουν.

Συνδυάζει την κοινωνική δράση, με στόχο την συνολική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και την επιχειρηματική δραστηριότητα υψηλού ρίσκου, με χαμηλά

λειτουργικά κόστη. Σημαντική είναι η παρατήρηση ότι οι μικροπιστώσεις δεν είναι απλά δάνεια χαμηλής εξασφάλισης, αλλά θα πρέπει να συνδυάζονται με υπηρεσίες υποστήριξης του επιχειρηματία σε τακτική βάση, όπως προβλέπεται σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, από το παρόν Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για τους Κοινωνικούς Επιχειρηματίες.

Σύμφωνα με την ΟΚΕ σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της χρηματοδότησης των Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να διαδραματίσουν υπάρχοντες φορείς όπως οι συνεταιριστικές τράπεζες οι οποίες μπορούν να συνεισφέρουν και στην τοπική ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας⁵⁵.

ΤΟΠ-ΕΚΟ

Οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες βάλλονται ιδιαίτερα αυτήν την περίοδο εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της διόγκωσης της ανεργίας. Στα πλαίσια του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» και της θεματικής προτεραιότητας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού έχουν διαμορφωθεί τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης για Ευάλωτες Ομάδες⁵⁶ (ΤΟΠ-ΕΚΟ).

Οι δράσεις αυτές στοχεύουν στην ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας ανέργων που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, μέσα από ένα ευρύ πλέγμα δράσεων που καλύπτουν συμπληρωματικά διαφορετικές ανάγκες των ωφελουμένων. Κρίνεται σημαντικό οι δράσεις αυτές να μην αποτελέσουν απλώς μέσο επαγγελματικής αποκατάστασης αλλά η στόχευση τους στην ευρύτερη κοινωνική ένταξη και αποδοχή των ατόμων αυτών να είναι πρόδηλη μέσα από την συνεχή ενθάρρυνση και υποστήριξη τους.

Οι ΤΟΠ-ΕΚΟ καλύπτουν όλη τη χώρα και υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο από Αναπτυξιακές Συμπράξεις, οι οποίες συστήνονται βάση του άρθρου 18 του νόμου

⁵⁵ ΟΚΕ, Γνώμη Νο 293, «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ» Νοέμβριος 2013, σ. 7

⁵⁶ Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, Τοπικά ολοκληρωμένα προγράμματα για τις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες, Φεβρουάριος 2012
<http://www.keko.gr/el/Pages/topeko.aspx>

4019/2011 με αποκλειστικό στόχο να συνδράμουν μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων στην ενίσχυση της απασχόλησης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και την πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού τους.

Οι δράσεις αποσκοπούν στην κινητοποίηση των τοπικών φορέων για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και ταυτόχρονα στην πολύπλευρη και ουσιαστική προετοιμασία των ωφελουμένων ανέργων ώστε να:

- τοποθετηθούν σε θέσεις εργασίας υφιστάμενων επιχειρήσεων
- αποκτήσουν δεξιότητες που θα καλύψουν τις πραγματικές και διαπιστωμένες ανάγκες των τοπικών επιχειρήσεων που θα τους προσλάβουν.
- ιδρύσουν επιχειρήσεις που θα αξιοποιούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής τους
- αποκτήσουν τις προϋποθέσεις για να επιδοτηθούν/επιχορηγηθούν από άλλα επενδυτικά προγράμματα

ΤΟΠΣΑ

Ακόμα μια πρωτοβουλία στα πλαίσια του ΕΠ: «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» η οποία στοχεύει στην πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού μέσω δράσεων ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελούν τα Τοπικά Σχέδια Απασχόλησης⁵⁷ που είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας (ΤΟΠΣΑ).

Αντικείμενο των ΤΟΠΣΑ είναι η ενεργοποίηση και κινητοποίηση των τοπικών φορέων με στόχο την εξασφάλιση της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης για ανέργους, ως αποτέλεσμα διάγνωσης εξειδικευμένων τοπικών αναγκών και ανάδειξης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων στις περιοχές παρέμβασης. Τα τοπικά σχέδια δράσης αφορούν οριοθετημένες γεωγραφικές περιοχές παρέμβασης και υλοποιούνται μέσω Αναπτυξιακών Συμπράξεων όπως και τα ΤΟΠ-ΕΚΟ που αναφέρθηκαν παραπάνω. Πεδίο αναφοράς αποτελεί η τοπική αγορά εργασίας καθώς δίνεται έμφαση στην

⁵⁷ Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού»– ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013 σ. 114

εξυπηρέτηση των αναγκών της υπάρχουσας τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας αλλά και στη διεύρυνση της μέσω της υποστήριξης και ενίσχυσης νέων επιχειρηματιών και ανάδειξης νέων βιώσιμων πεδίων επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Οι βασικές ενέργειες αφορούν στην προετοιμασία των ανέργων ωφελουμένων για την είσοδο τους στην αγορά εργασίας μέσω της συμβουλευτικής και της κατάρτισης. Πιο συγκεκριμένα τα ΤΟΠΣΑ επιδιώκουν να εξασφαλίσουν ότι θα υπάρχει η κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση των ωφελουμένων:

- για την ίδρυση επιχειρήσεων που θα συμβάλλουν στην κάλυψη τοπικών αναγκών αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής
- για την ένταξη τους σε άλλα επιδοτούμενα προγράμματα και επιχορηγήσεις
- για την κάλυψη διαπιστωμένων πραγματικών αναγκών τοπικών επιχειρήσεων που θα τους προσλάβουν.

Βασικό χαρακτηριστικό των ΤΟΠΣΑ είναι ότι η χρηματοδότηση των Τοπικών Σχεδίων Δράσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον αριθμό των ωφελουμένων που τελικά θα εξασφαλίσουν απασχόληση. Το γεγονός αυτό δίνει κίνητρα στις αναπτυξιακές συμπράξεις που δημιουργούνται να παρέχουν μεγαλύτερη υποστήριξη στους ωφελουμένους ώστε να ενταχθούν στην αγορά εργασίας ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει ότι η χρηματοδότηση θα κατευθυνθεί στις συμπράξεις με τις μεγαλύτερες δυνατότητες να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο.

Τέλος, στο ΕΠ προβλέπεται ότι ο ΟΑΕΔ αναλαμβάνει την υποχρέωση να προωθήσει συμβόλαια ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης σε άλλους πιστοποιημένους φορείς που μπορεί να προέρχονται από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, την αυτοδιοίκηση, την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τις Μ.Κ.Ο κτλ. Ανάμεσα στις ενεργητικές πολιτικές που προκρίνονται είναι δράσεις ενίσχυσης κοινωνικής επιχειρηματικότητας των νέων αλλά και των γυναικών. Μέχρι σήμερα στα πλαίσια των ενεργητικών πολιτικών του ΟΑΕΔ δίνεται έμφαση στα ΤΟΠ-ΕΚΟ και τα ΤΟΠΣΑ αλλά δεν έχει υλοποιηθεί καμία δράση που να αφορά τις Κοιν.Σ.Επ.

Στρατηγική Ευρώπη 2020 και ΕΣΠΑ 2014-2020

Η δημιουργία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για την Κοινωνική Οικονομία με τον νόμο 4019/2011 υπήρξε το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα στην Ελλάδα. Εκμεταλλευόμενη την εμπειρία των κοινοτικών πρωτοβουλιών και ιδιαίτερα της EQUAL η χώρα μας δύναται να αξιοποιήσει αποτελεσματικότερα τις προοπτικές της στρατηγικής Ευρώπη 2020 για να προχωρήσει στην εδραίωση της ΚΟ στην Ελλάδα.

Η επίτευξη των εθνικών στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» συνδέεται άμεσα με τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι εθνικοί στόχοι προς επίτευξη. Συγκρίνοντας την υφιστάμενη κατάσταση με τους επιδιωκόμενους στόχους γίνεται φανερή η δυσκολία επίτευξής τους. Ιδιαίτερα εκείνος της μείωσης του αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού φαντάζει ουτοπικός.

Πίνακας 4: Εθνικοί στόχοι Στρατηγικής Ευρώπη 2020

Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	Στόχοι «Ευρώπη 2020»	Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα		Στόχοι της χώρας για το 2020
Επενδύσεις σε Ε&Α (% του ΑΕΠ)	3%	0,57% (2007) 0,67% (2011)		1,2% *
Ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64)	75%	64% (2010) 59,9% (2011) 55,3% (2012)		70%
Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (%)	κάτω από 10%	13,7% (2010) 13,1% (2011) 11,4% (2012)		9,7%
Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (%)	Τουλάχιστον 40% των νέων ηλικίας 30-34 ετών	28,4% (2010) 28,9% (2011) 30,9% (2012)		32%
Μείωση αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού	20 εκατομμύρια	3.046.000 (2008) 3.031.000 (2010) 3.403.000 (2011) 3.795.100 (2012) (Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ 29.11.2013)		Μείωση κατά 450.000
Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας σε Mtoe	Αύξηση ενεργειακής απόδοσης κατά 20%, που αντιστοιχεί στη μείωση της πρωτογενούς ενεργειακής κατανάλωσης κατά 368 Mtoe	29,79 Mtoe (2009) 27,61 Mtoe (2010) 27,03 Mtoe (2011)		Μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας κατά 2,85 Mtoe το 2020
Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ποσοστιαία ως προς το 1990	-20%, (ή -30% εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν)	Σύνολο Εκπομπών (MtCO ₂ - eq): 104,67 (1990) 135,11(2005) 117,57 (2010) 114,42 (2011) 110,67 (2012)	Εκπομπές εκτός ΣΕΔΕ (MtCO ₂ - eq): 63,84 (2005) 57,64 (2010) 59,96 (2011) 44,83 (2012)	Εκπομπές για τομείς εκτός ΣΕΔΕ -4% (σε σχέση με τις τιμές του 2005, Απόφαση 406/2009/ΕΚ)
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ως % επί της μικτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας)	20%	8,43% (2009) 9,73% (2010) 11,03% (2011) 13,83% (2012)		20% με βάση το N. 3851/2010

Πηγή: Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020 (ΕΣΠΑ) Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Αθήνα, 2014

Προς διευκόλυνση της ανάπτυξης των συμβάσεων εταιρικής σχέσης και των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προβλέπεται η θέσπιση ενός κοινού στρατηγικού πλαισίου (ΚΣΠ). Το ΚΣΠ επιδιώκει την αύξηση της συνοχής μεταξύ των δεσμεύσεων πολιτικής στο πλαίσιο της στρατηγικής "Ευρώπη 2020" και του συντονισμού των κοινοτικών ταμείων που τις χρηματοδοτούν.

Οι βασικές επιδιώξεις των κοινοτικών ταμείων καθορίζονται σε έντεκα θεματικούς στόχους και οι δράσεις και τα προγράμματα που τους εξειδικεύουν αποτυπώνονται στο νέο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020 που κατήρτισε το Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.

Πίνακας 5 : Θεματικοί στόχοι ΕΣΠΑ 2014-2020

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Τ.Σ.	ΕΓΤΑΑ	ΕΤΘΑ	ΣΥΝΟΛΟ
1. Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας	935.875.471,68	0,00	0,00	350.818.236,00		1.286.693.707,68
2. Βελτίωση της πρόσβασης σε ΤΠΕ, της χρήσης και της ποιότητάς τους	785.171.770,56	0,00	0,00	41.567.686,00		826.739.456,56
3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων συμπεριλαμβανομένων και αυτών του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)	1.328.415.918,72	0,00	0,00	1.092.551.884,00		2.420.967.802,72
4. Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς	1.305.048.318,72	0,00	0,00	309.798.040,00		1.614.846.358,72
5. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων	326.277.564,48	0,00	0,00	450.325.334,00		776.602.898,48
6. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων	818.607.026,88	0,00	1.838.108.636,16	1.058.079.179,00		3.714.794.842,04

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Τ.Σ.	ΕΓΤΑΑ	ΕΤΘΑ	ΣΥΝΟΛΟ
7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων	1.920.609.631,68	0,00	1.282.125.816,00	0,00		3.202.735.447,68
8. Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων	0,00	1.525.759.069,44	0,00	400.440.511,00		1.926.199.580,44
9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης	213.433.748,16	789.185.725,44	0,00	300.717.256,00		1.303.336.729,60
10. Επένδυση στην εκπαίδευση και κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και στη δια βίου μάθηση	213.433.748,16	950.802.413,76	0,00	139.939.412,00		1.304.175.573,92
11. Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών και των φορέων, καθώς και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης	0,00	281.126.069,76	0,00	0,00		281.126.069,76
Τεχνική Βοήθεια	318.843.414,25	144.120.741,77	126.785.049,38	79.723.255,00		669.472.460,40
ΣΥΝΟΛΟ	8.165.716.613,29	3.690.994.020,17	3.247.019.501,54	4.223.960.793,00	0,00	19.327.690.928,00

Πηγή: Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020 (ΕΣΠΑ) Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Αθήνα, 2014

Η αναπτυξιακή στρατηγική που διέπει το νέο (ΕΣΠΑ) συνάδει απόλυτα τόσο με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της χώρας, όσο και με τα διαλαμβανόμενα στο Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο (ΚΣΠ), στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, το «Νέο Εθνικό Αναπτυξιακό Πρότυπο για την Ελλάδα 2021» που υιοθετήθηκε και από το EUROGROUP, τις Ειδικές Συστάσεις του Συμβουλίου για τη χώρα, καθώς και με τους στόχους για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής E2020.

Ο θεματικός στόχος 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» ακολουθώντας τις βασικές κατευθύνσεις της πρωτοβουλίας «ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας» περιέχει δράσεις που στοχεύουν στην προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Επιπλέον, το Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» βαδίζοντας στα χνάρια του ΕΠ της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου και ακολουθώντας την κατευθυντήρια γραμμή 10 για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την ανάπτυξη της ΚΟ και των κοινωνικών επιχειρήσεων ως εργαλεία ενίσχυσης των θεσμών της αγοράς εργασίας και της πρόνοιας/κοινωνικής προστασίας.

Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»⁵⁸ εντάσσεται στον αναπτυξιακό σχεδιασμό του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 και αναμένεται να συμβάλει αμέσως ή εμμέσως στους εθνικούς στόχους που έχουν τεθεί για την απασχόληση, την καταπολέμηση της φτώχειας και την εκπαίδευση, στο πλαίσιο της δεκαετούς αναπτυξιακής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Ευρώπη 2020».

⁵⁸ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη 2014-2020, <http://www.epanad.gov.gr/default.asp?plD=60&la=1>

Ακολουθώντας τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης⁵⁹ περιλαμβάνει παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων και της ΚΟ γενικότερα.

Η επενδυτική δραστηριότητα 9.5 του ΕΠ αφορά την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ειδικότερο στόχος της αποτελεί η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μέσω της ενίσχυσης της σύστασης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων. Προς επίτευξη του στόχου αυτού προκρίνεται η δημιουργία Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Τονίζεται ότι οι Περιφερειακοί μηχανισμοί ανάπτυξης αποτελούν ήδη στόχο υλοποίησης του στρατηγικού σχεδίου προώθησης της ΚΟ το οποίο εκπονήθηκε στα πλαίσια των συστημάτων παρεμβάσεων του προηγούμενου ΕΠ. Η υλοποίηση τους παρ'όλα αυτά έχει προσωρινά ανασταλεί. Επιπλέον, σημαντική δράση για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων θεωρείται η ενίσχυση για την έναρξη δραστηριότητας και τη λειτουργία τους μέσω επιχορηγήσεων και αξιοποίησης νέων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Τέλος, στο ΕΠ προωθείται η ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των κοινωνικών εταίρων και των τριτοβάθμιων συλλογικών φορέων έτσι ώστε να βελτιωθεί η ικανότητα συμμετοχής τους στις παρεμβάσεις της αγοράς εργασίας. Η δράση αυτή συνδέεται με την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών η οποία αποτελεί βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη της ΚΟ και εναρμονίζεται με τις κατευθύνσεις που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια της νέας Ευρωπαϊκής στρατηγικής.

Θεματικός Στόχος 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας»

Η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται στο επίκεντρο της οικονομικής και κοινωνικής ατζέντας, αλλά και των προτεραιοτήτων

⁵⁹ Ευρωπαϊκή επιτροπή, σύσταση του συμβουλίου της 27.4.2010 σχετικά με τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και της Ένωσης, Μέρος II των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών για την Ευρώπη 2020, Βρυξέλλες, COM(2010) 193 τελικό, 27.4.2010

της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Ο θεματικός στόχος 9⁶⁰ συνδέεται άμεσα με την εμβληματική πρωτοβουλία Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας και ακολουθώντας τις επιταγές της στοχεύει στην ανάπτυξη επιχειρήσεων στα πλαίσια της ΚΟ ως μέσο δημιουργίας θέσεων εργασίας που θα προωθούν την κοινωνική ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Στο νέο ΕΣΠΑ η υποστήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας προκρίνεται ως μία από τις βασικές αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό προωθείται η ενεργός συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας. Ενώ ταυτόχρονα προβλέπεται και η λήψη μέτρων με στόχο την ενίσχυση της διαχειριστικής ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων στις διαδικασίες αυτές.

Επιπλέον, προγραμματίζεται η υλοποίηση δράσεων παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας *σε τοπικό επίπεδο*, οι οποίες δύνανται να προσφέρουν θέσεις εργασίας και να συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή. Σε αυτές περιλαμβάνονται και οι ΤΟΠ-ΕΚΟ οι οποίες είχαν βασικό ρόλο και στο ΕΠ της προηγούμενης περιόδου. Με την ολοκλήρωση της δράσης αυτής, αναμένεται έως το 2015, να έχουν ωφεληθεί 12.298 άνεργοι.

Μέρος των δράσεων αποτελεί και η προώθηση της ανάπτυξης θερμοκοιτίδων κοινωνικών επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη τους μπορεί να επιταχύνει την ανάπτυξη και την επιτυχία νεοϊδρυθεισών και εκκολαπτόμενων επιχειρήσεων παρέχοντας στους επιχειρηματίες πρόσβαση σε πόρους και σε μια σειρά από υποστηρικτικές υπηρεσίες⁶¹. Η εμπειρία που αποκτήθηκε μέσω της EQUAL μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμη στην υλοποίηση αυτής της δράσης⁶².

Ακόμα προωθείται η ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω δράσεων τύπου start-up και διευκόλυνσης της χρηματοδότησης. Η πρόσβαση στην χρηματοδότηση μπορεί να βελτιωθεί μέσω δημιουργίας φορέων παροχής Μικροπιστώσεων της δημιουργίας Περιφερειακών Ταμείων ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και της εφαρμογής μηχανισμών συναλλακτικής διευκόλυνσης – διατακτικών πληρωμής

⁶⁰ Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020 (ΕΣΠΑ), Αθήνα, 2014 σ. 105

⁶¹ Best Practice in Business Incubation, Economic Commission for Europe –United Nations, 2001

⁶² Βλέπε σελ. 44 δημιουργία θεματικού πάρκου στα πλαίσια της equal.

(social vouchers). Γίνεται αντιληπτό ότι η υλοποίηση των δράσεων αυτών εξαρτάται από την δημιουργία Περιφερειακών Ταμείων ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας οι οποίες αποτελούν δομές που δεν έχουν ακόμα εξειδικευτεί και η σύσταση τους αναμένεται να πάρει πολύ χρόνο εάν αναλογιστεί κανείς ότι η υλοποίηση των περιφερειακών μηχανισμών υποστήριξης της ΚΟ έχει προσωρινά σταματήσει.

Κλείνοντας, έμφαση θα δοθεί επίσης στην ενίσχυση της δικτύωσης και της διαμόρφωσης βιώσιμων συνεργατικών κοινωνικών μηχανισμών (social clustering) μεταξύ των επιχειρήσεων, των κοινωνικών εταίρων, των δημόσιων υπηρεσιών, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τοπικών φορέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ανάλυση SWOT

Η Ελλάδα έχει πληγεί βαθύτατα από την οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια. Απότοκο αυτής και η βαθιά κοινωνική κρίση που έχει θέσει σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού έναν στους τέσσερις Έλληνες (ποσοστό 23.1%)⁶³. Υπό τις τρέχουσες δημοσιονομικές συνθήκες και την αδυναμία του κράτους πρόνοιας να συνδράμει τις κοινωνικές ομάδες που πλήττονται, η Κοινωνική Οικονομία θα μπορούσε να βοηθήσει στην αύξηση της απασχόλησης και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Η ΚΟ έχει την δυνατότητα όχι μόνο να συνδράμει στην επίτευξη των στόχων κοινωνικής ενσωμάτωσης και επανένταξης που τίθενται στα πλαίσια της «Ευρώπης 2020» αλλά και να αυξήσει την απασχόληση και την καινοτομία στον εργασιακό τομέα. Άλλωστε, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι πιο ανταγωνιστικές από ότι φαίνεται εκ πρώτης όψης και πιο ανθεκτικές σε περιόδους οικονομικής κρίσης σε σχέση με τις επιχειρήσεις του

⁶³ ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο τύπου, έρευνα εργατικού δυναμικού, Ιανουάριος 2015

ιδιωτικού τομέα⁶⁴. Συνεπώς αποτελεί αναγκαιότητα της Ελληνικής Πολιτείας να επιδιώξει την προώθηση της ΚΟ και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην χώρα μας. Προς τον σκοπό αυτό κρίθηκε σκόπιμη μια ανάλυση SWOT ώστε μέσα από την ανάλυση των ενδογενών και εξωγενών αδυναμιών της Κοινωνικής Οικονομίας να αναδειχθούν οι προοπτικές ανάπτυξης της ΚΟ στην χώρα μας.

Ευκαιρίες

Η δημοσιονομική κρίση και η σημαντικότερη μείωση των δαπανών προς ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών μπορεί να θεωρηθεί ως ευκαιρία καθώς το κράτος πρόνοιας (το οποίο υπήρξε και ατελές στην χώρα μας) είναι αδύνατον πλέον να ικανοποιήσει τις κοινωνικές ανάγκες που δημιουργούνται. Η ΚΟ μπορεί να βοηθήσει το κράτος στην ικανοποίηση αυτών των αναγκών ταυτόχρονα με την αύξηση των θέσεων εργασίας για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Η ψήφιση του νόμου για την ΚΟ το 2011 συνεισέφερε στην αποσαφήνιση κάποιων βασικών εννοιών σχετικά με τον τομέα ενώ αποτέλεσε και το πρώτο αποφασιστικό βήμα για την αναγνώριση της Κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Οι κατευθύνσεις που δίνει η Ευρώπη σχετικά με την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας στα κράτη μέλη μέσα από την στρατηγική Ευρώπη 2020 και κοινοτικές πρωτοβουλίες όπως η SBI, η EASI και ο Ορίζοντας 2020 αποτελούν σημαντική ευκαιρία προς αξιοποίηση.

Ευκαιρία μπορεί να θεωρηθεί και η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2014/24 η οποία προβλέπει για πρώτη φορά την εισαγωγή νέων κοινωνικών προϋποθέσεων για καινοτόμες δημόσιες συμβάσεις υπέρ των κοινωνικών επιχειρήσεων. Η οδηγία αυτή μπορεί τελικά να οδηγήσει στην ενεργοποίηση των δημόσιων συμβάσεων κοινωνικής αναφοράς που προβλέπονται ήδη από το 2011 στον νόμο 4019.

Δυνατά σημεία

⁶⁴ European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Social Business Initiative. Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, COM(2011) 682 final, Brussels, 25.10.2011.

Σε αυτήν την συγκυρία καταγράφονται αρκετά πλεονεκτήματα ικανά να συνδράμουν στην προώθηση της ΚΟ. Αρχικά, υπάρχει συσσωρευμένη εμπειρία από την διαχείριση του κοινοτικού προγράμματος equal που περιελάμβανε τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία. Η εμπειρία αυτή μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμη στην Ελληνική πολιτεία όχι μόνο για να δημιουργηθούν νέες κατάλληλες δράσεις που θα αποσκοπούν στην προώθηση του τομέα αλλά και στην επιτυχή υλοποίηση του στρατηγικού σχεδίου για την ΚΟ.

Επιπλέον, οι αναπτυξιακές συμπράξεις όπως ορίζονται στο άρθρο 18 του νόμου 4019/2011 μπορούν να συνδράμουν άμεσα στην κοινωνική και εργασιακή (επανε)ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Αποτελούν αποκλειστικούς δικαιούχους δράσεων του ΕΠ «Ανάπτυξη ανθρώπινου Δυναμικού» οι οποίες συνδέονται με την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού και την δημιουργία θέσεων απασχόλησης για τις ομάδες αυτές.

Η δημιουργία στρατηγικού σχεδίου για την ΚΟ το 2013 αποτελεί ένα θετικότατο βήμα γιατί προτάσσει ένα πλάνο ολοκληρωμένων δράσεων για την ανάπτυξη της ΚΟ και διαπνέεται από μια μακροπρόθεσμη οπτική που αντιβαίνει την συνήθη μυωπική νοοτροπία της Ελληνικής πολιτείας.

Τέλος, οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις αυτές επιδεικνύουν πολύ μεγάλη αφοσίωση στο έργο τους παρά τους χαμηλούς μισθούς που συνήθως λαμβάνουν από την εργασία τους. Το πλεονέκτημα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προώθηση της αναγνωρισιμότητας της ΚΟ αλλά και του κοινωνικού ρόλου των επιχειρήσεων αυτών μέσα από την οπτική των ίδιων των εργαζομένων τους.

Αδυναμίες

Υπάρχουν όμως και σημαντικές αδυναμίες που δυσχεραίνουν την ανάπτυξη της ΚΟ. Παρατηρείται έλλειψη κατάλληλα ειδικευμένου προσωπικού για να στελεχώσει τους φορείς της ΚΟ. Λόγω του γεγονότος ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από δημοκρατική διακυβέρνηση και συμμετοχή των μελών τους στην διοίκηση απαιτούνται σημαντικές επιχειρηματικές γνώσεις και ικανότητες τις οποίες τα μέλη τους που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες πολύ συχνά δεν διαθέτουν. Το

γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα μεγάλο επιχειρηματικό ρίσκο και αμφίβολη οικονομική βιωσιμότητα για τις επιχειρήσεις αυτές.

Σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η ανεπαρκής δικτύωση των επιχειρήσεων της ΚΟ. Οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζουν προβλήματα στην δημιουργία επαφών και συνεργασιών μεταξύ τους αλλά και με άλλες επιχειρήσεις και φορείς είτε κρατικές είτε ιδιωτικές. Αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν τον σχεδιασμό την υλοποίηση και την χρηματοδότηση του φορέα τους λόγω και της ιδιαίτερης φύσης των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτές.

Επιπροσθέτως, δεν υπάρχει μέχρι στιγμής ξεκάθαρο θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό, τις εθελοντικές οργανώσεις και τις ΜΚΟ με αποτέλεσμα η οριοθέτηση μεταξύ μη κερδοσκοπικών/ανεξάρτητων από το κράτος φορέων και αυτών που εντάσσονται σε αυτό ή την αγορά να είναι πολύ δύσκολος. Σε αυτό το πλαίσιο είναι φανερή και η έλλειψη τεχνικών διαχείρισης των σχέσεων μεταξύ δημόσιων και εθελοντικών φορέων που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες.

Κλείνοντας, εμπόδιο αποτελεί και η ανεπάρκεια δομών παροχής φροντίδας για ηλικιωμένους και παιδιά. Οι δομές αυτές είναι απαραίτητες για την προώθηση της γυναικείας κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Σύμφωνα με στοιχεία οι γυναίκες έχουν πολύ μεγαλύτερη συμμετοχή στην ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων από ότι συμβατικών, τα ποσοστά μεταξύ γυναικών και ανδρών κοινωνικών επιχειρηματιών είναι ισομερώς μοιρασμένα. Αντιμετωπίζουν όμως σοβαρά θέματα διαχείρισης των ρόλων τους ως μητέρες, σύζυγοι και επιχειρηματίες. Οι δυσκολίες αυτές συνεπώς αμβλύνονται όταν δεν υπάρχουν οι κατάλληλες δομές παροχής υπηρεσιών φροντίδας για τα πιο αδύναμα μέλη της οικογενείας τους.

Απειλές

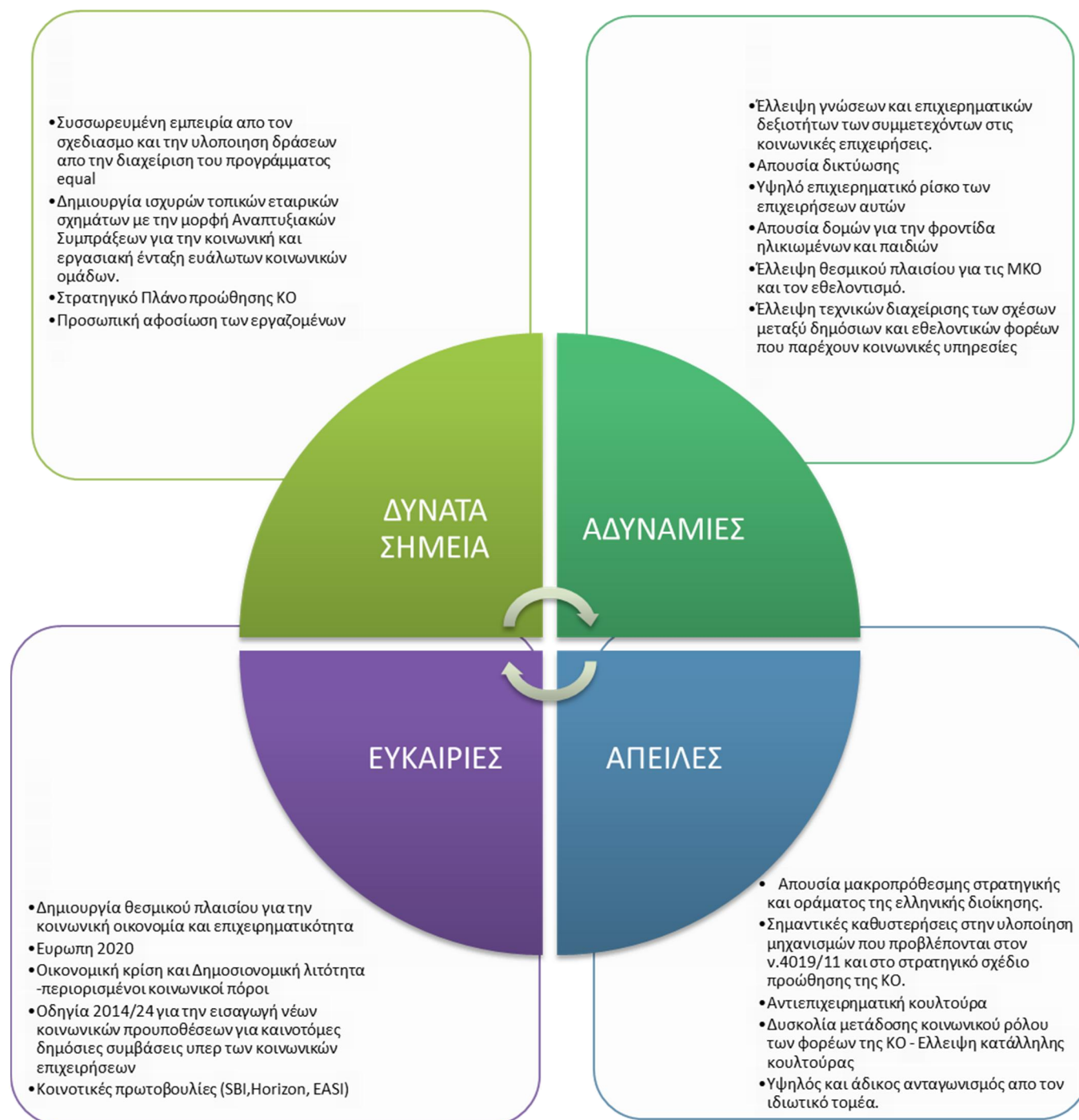
Λόγω της ατροφικής κοινωνίας των πολιτών και της έλλειψης κουλτούρας συλλογικότητας η εμπιστοσύνη των πολιτών σε συνασπισμούς όπως αυτοί της ΚΟ δεν είναι ιδιαίτερα υψηλή. Υπο αυτές τις συνθήκες ο ρόλος των φορέων της ΚΟ και η κοινωνική προσφορά τους είναι δύσκολο να διαδοθούν και να γίνουν κατανοητά από τους πολίτες κάτι που εμποδίζει την ανάπτυξη της ΚΟ στην χώρα μας.

Συν τοις άλλοις, η αντιεπιχειρηματική κουλτούρα που χαρακτηρίζει την Ελλάδα εμποδίζει την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων⁶⁵. Στην περίπτωση της κοινωνικής οικονομίας που η επιχειρηματικότητα αφορά ανθρώπους που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες (όπως για παράδειγμα άτομα με ψυχικά προβλήματα, ΑΜΕΑ ή ακόμα και γυναίκες) οι δυσκολίες είναι ακόμα μεγαλύτερες καθώς οι κοινωνικές αυτές ομάδες έχουν να αντιμετωπίσουν και τις κοινωνικές προκαταλήψεις και τα στερότυπα της Ελληνικής κοινωνίας.

Σημαντικότερη απειλή αποτελούν και οι μεγάλες καθυστερήσεις που παρατηρούνται όσον αφορά την δημιουργία φορέων και την υλοποίηση πολιτικών που έχουν ήδη προβλεφθεί. Για παράδειγμα, το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας που αποτελεί χρηματοδοτικό πυλώνα της ΚΟ και προβλέπεται στον νόμο 4019/2011 δεν έχει συσταθεί. Το ίδιο ισχύει και για τους περιφερειακούς μηχανισμούς Στήριξης της Κοινωνικής Οικονομίας που προβλέπονται στο στρατηγικό σχέδιο προώθησης της ΚΟ.

Τέλος, η απουσία οράματος και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού που χαρακτηρίζει ολόκληρη την Ελληνική κουλτούρα αποτελεί απειλή και για την ΚΟ. Η ανάπτυξη της ΚΟ δεν μπορεί να γίνει με μεμονωμένες αποσπασματικές δράσεις. Χρειάζεται ένα μακροπρόθεσμο πλάνο ανάπτυξης της που θα συνδράμει στην ανάπτυξη της κουλτούρας ομαδικού πνεύματος εθελοντικής προσφοράς και στην ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών.

⁶⁵ Ιωαννίδης Σταύρος, Γιωτόπουλος Ιωάννης, η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2013-14: η δυναμική της νεανικής επιχειρηματικότητας, ίδρυμα οικονομικών & βιομηχανικών ερευνών, Μάρτιος 2015

Προτάσεις Προώθησης Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα

Από τα παραπάνω προκύπτουν μια σειρά από αναγκαίες παρεμβάσεις που θα δράσουν καταλυτικά στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας.

Αναφορικά με την νομοθεσία και το θεσμικό πλαίσιο προτείνεται:

- ❖ η υποχρεωτική καταγραφή στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας όλων των αναγνωρισμένων από το θεσμικό πλαίσιο φορέων της κοινωνικής οικονομίας με στόχο την διευκόλυνση της μελέτης του τομέα στην Ελλάδα.
- ❖ η ενεργοποίηση των δημοσίων συμβάσεων κοινωνικής αναφοράς που προβλέπονται στον νόμο 4019/2011 και οι οποίες αναμένεται να συνδέσουν τις δημόσιες συμβάσεις με κοινωνικές προϋποθέσεις όπως η κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων.
- ❖ η δημιουργία σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) αλλά και για τον εθελοντισμό και τις εθελοντικές οργανώσεις. Η αποσαφήνιση των εννοιών αυτών και η θεσμική τους αναγνώριση θα οριοθετήσει πλήρως το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας και θα συμβάλλει στην αυξανόμενη αναγνώριση της από το ευρύ κοινό.

Αναφορικά με την διευκόλυνση της πρόσβασης στην χρηματοδότηση προτείνεται:

- η σύσταση του Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο προβλεπόταν στο νόμο 4019/2011 και δεν έχει υλοποιηθεί μέχρι σήμερα.
- ειδική πρόβλεψη για φορολογικές ελαφρύνσεις και κίνητρα όσον αφορά τις κοινωνικές επιχειρήσεις όπως για παράδειγμα πρόβλεψη επιδότησης μέρους του κόστους δανεισμού ή παροχή εγγυήσεων επισυναπτόμενων δανείων.
- η υλοποίηση των Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.) οι οποίοι προβλέπονται στο στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση της ΚΟ του 2013. Η σύσταση τους είναι απαραίτητη καθώς αναμένεται να λειτουργήσουν ως κέντρα πληροφόρησης για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Επιπλέον θα προσφέρουν συμβουλευτικές υπηρεσίες, και θα συμβάλλουν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση των μελών των Κοιν.Σ.Επ.

- η σύσταση τραπεζών όπως τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (EUSEFs) που αποτελούν μια εκδοχή καλά οργανωμένης ηθικής τράπεζας, δραστηριοποιούνται στην Ενιαία Αγορά και έχουν στόχο τη χρηματοδότηση μέρους της ιδιωτικής οικονομίας, που επιδιώκει συλλογικούς, κοινωνικούς ή δημόσιους σκοπούς⁶⁶.
- Η κινητοποίηση τοπικών αποταμιευτικών πόρων μέσω της αύξησης του ρόλου των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών στην ανάπτυξη της ΚΟ⁶⁷.
- η εκμετάλλευση των χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων που προβλέπει η ΕΕ για την υποστήριξη πρωτοβουλιών κοινωνικής καινοτομίας. Οι δράσεις που προβλέπονται στο ΕΣΠΑ 2014-2020 και αφορούν την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων πρέπει να εξειδικευτούν και να παρέχουν κίνητρα για την δημιουργία ΚΟΙΝΣΕΠ.
- Η υλοποίηση δράσεων για την ανάπτυξη των ΚΟΙΝΣΕΠ μέσα από τον ΟΑΕΔ όπως επιχορηγήσεις

Τέλος, αναφορικά με την δικτύωση και την δημιουργία κατάλληλης κουλτούρας προτείνεται:

Η εισαγωγή προγραμμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας στα σχολεία και η ενίσχυση συνεργασιών με τον ιδιωτικό τομέα και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, μέσα από τοπικές συμφωνίες μπορεί να συμβάλλει άμεσα στην αναγνώριση της προσφοράς και του έργου των κοινωνικών επιχειρήσεων⁶⁸.

Τέλος, ως η δημιουργία των περιφερειακών μηχανισμών υποστήριξης προβλέπεται ότι θα λειτουργήσουν ως φορείς διαμεσολάβησης ανάμεσα στο δημόσιο, τον ιδιωτικό και τον τρίτο τομέα προωθώντας την δημιουργία συμφωνιών συνεργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μεταξύ των Κοινωνικών Επιχειρήσεων και δημοσίων οργανισμών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων. Η σύσταση τους αναδεικνύεται πρωτίστης σημασίας και για αυτόν τον λόγο.

⁶⁶ Δρ. Ιωάννης Νασιούλας, Κοινωνική Οικονομία: Μια βιώσιμη εναλλακτική; Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας, Αθήνα, 2015 σ. 8

⁶⁷ Χρυσάκης Μ. Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002, σ. 300

⁶⁸ ΟΚΕ Γνώμη Νο 285, «Η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα» Φεβρουάριος 2013, σ.18

Η δημιουργία επίσημης διαδικτυακής πλατφόρμας για την κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα αποτελεί ακόμα μια πρόταση που μπορεί να συνεισφέρει στην δικτύωση των κοινωνικών επιχειρηματιών και επιχειρήσεων.

Λαμβάνοντας υπόψιν την ιδιαιτερότητα των κοινωνικών ομάδων που καλούνται να συμμετέχουν στους φορείς αυτούς (κάποιοι είναι κοινωνικά στιγματισμένοι) γίνεται κατανοητό ότι το μέγεθος των κοινωνικών προκαταλήψεων στέκεται εμπόδιο στην προώθηση τέτοιων σχημάτων όπως είναι οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης για άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Συνεπώς απαιτείται μια ολοκληρωμένη και στοχευμένη καμπάνια με ξεκάθαρους μακροχρόνιους στόχους. Αποστολή της θα είναι η εξοικείωση των πολιτών με την κοινωνική οικονομία και τα θετικά της αποτελέσματα κυρίως σε ότι αφορά την κοινωνική επανένταξη και ενσωμάτωση κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων. Η καμπάνια αυτή θα περιέχει μαρτυρίες συμμετεχόντων κοινωνικής επιχείρησης και θα προβάλει την προσωπική αφοσίωση και την αυτοδέσμευση τους παρά τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Στην προώθηση της ιδέας της κοινωνικής οικονομίας ρόλο μπορεί να παίξει και η ανάπτυξη κοινωνικών θεσμών όπως η κοινωνική αριστεία και τα συστήματα εταιρικής – κοινωνικής – περιβαλλοντικής ευθύνης.

Συμπεράσματα

Το ενδιαφέρον της ΕΕ για την ΚΟ αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια κάτι που αποδεικνύεται από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες που λαμβάνονται για την προώθηση της αλλά και από τον ρόλο που καλείται να παίξει η κοινωνική οικονομία στα πλαίσια της νέας στρατηγικής Ευρώπη 2020.

Με βάση τις κατευθύνσεις που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή η ανάπτυξη της ΚΟ προωθείται και στην Ελλάδα ως εργαλείο αύξησης της απασχόλησης και ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Στοιχεία δείχνουν ότι το ποσοστό συνεισφοράς στην απασχόληση την διετία 2009-2010 υπήρξε 2,67% ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό εάν λάβει κανείς υπόψιν ότι δεν είχε ακόμα αναγνωριστεί θεσμικά η ΚΟ στην χώρα μας.

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες προώθησης της ΚΟ στην χώρα μας. Πρώτο σημαντικό βήμα αποτέλεσε η ψήφιση του νόμου 4019/2011 ο οποίος έθεσε το βασικό θεσμικό πλαίσιο όρισε την ΚΟ και θεσμοθέτησε την κοινωνική επιχείρηση στην Ελλάδα με την μορφή της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης (Κοιν.Σ.Επ).

Σημαντικότατο στοιχείο του νόμου αποτελεί η σύσταση του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο φιλοδοξεί να καταγράψει όλες τις επιχειρήσεις του τομέα. Παρόλα αυτά πρέπει να αναφερθεί ότι ενώ ο νόμος αναγνωρίζει ως μέρη της κοινωνικής οικονομίας και άλλους φορείς πέρα από τις Κοιν.Σ.Επ και τις Κοι.Σ.Π.Ε δεν καθιστά υποχρεωτική την καταγραφή τους στο μητρώο κάτι που δυσκολεύει την συλλογή στοιχείων για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα και συνεπώς την μελέτη και τις προσπάθειες ανάπτυξης του.

Όσον αφορά τις Κοιν.Σ.Επ οι οποίες αποτελούν και τον θεσμοθετημένο φορέα της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα, το νούμερο που καταγράφεται στο μητρώο είναι απογοητευτικό και αποδεικνύει την ελλιπή αναγνώριση του τομέα στην Ελλάδα.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ένταξης οι οποίες μπορούν να συνδράμουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και στην μείωση του κίνδυνου κοινωνικού αποκλεισμού ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων αποτελούν ένα ελάχιστο ποσοστό των καταγεγραμμένων επιχειρήσεων (4,07%).

Οι επιχειρήσεις της δεύτερης κατηγορίας (κοινωνική φροντίδα) αποτελούν το 12,09% του συνόλου. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων σε αυτήν την κατηγορία αφορά τον τομέα παροχής υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και μέριμνας για τους ηλικιωμένους και ΑΜΕΑ.

Η πλειοψηφία των κοινωνικών επιχειρήσεων (82,3%) είναι συλλογικού σκοπού δηλαδή παραγωγικές επιχειρήσεις με στόχο την ικανοποίηση αναγκών της συλλογικότητας (όπως το περιβάλλον, η εκπαίδευση και η υγεία). Η πλειοψηφία των καταγεγραμμένων στο μητρώο επιχειρήσεων δραστηριοποιούνται στους τομείς του τουρισμού/πολιτισμού και του περιβάλλοντος. Αισθητή είναι η απουσία δράσεων εκπαίδευσης και υγείας.

Θετικό βήμα αποτελεί και το στρατηγικό πλάνο για την προώθηση της ΚΟ που εκπονήθηκε το 2013. Το σχέδιο αυτό προτάσσει ένα πλάνο ολοκληρωμένων δράσεων

για την ανάπτυξη της ΚΟ και διαπνέεται από μια μακροπρόθεσμη οπτική που αντιβαίνει την συνήθη μυωπική νοοτροπία της Ελληνικής πολιτείας.

Παρά τα σημαντικά αυτά βήματα παρατηρούνται προσχώματα που εμποδίζουν την ανάπτυξη της ΚΟ στην χώρα μας. Το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας που αποτελεί κλειδί για την χρηματοδότηση των Κοιν.Σ.Επ δεν έχει υλοποιηθεί ακόμα, ούτε έχουν συσταθεί ο κεντρικός μηχανισμός υποστήριξης και προώθησης της ανάπτυξης της ΚΟ που βρίσκεται ακόμα στην φάση της έγκρισης και οι περιφερειακοί μηχανισμοί που η σύσταση τους έχει παγώσει. Ακόμα ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι τα φορολογικά κίνητρα που προβλέπονταν στον νόμο 4019/2011 καταργήθηκαν καθώς το Υπουργείο Οικονομικών συγκαταλέγει τις Κοιν.Σ.Επ στα νομικά πρόσωπα κερδοσκοπικού χαρακτήρα όσον αφορά την φορολογική νομοθεσία. Το γεγονός αυτό όμως έρχεται σε αντίθεση με τον δεδηλωμένο στόχο του νόμου που είναι η αποφυγή φορολογικής αντιμετώπισης των Κοιν.Σ.Επ ως φορέων καθαρά επιχειρηματικής και κερδοσκοπικής δραστηριότητας, καθώς αυτό δε συνάδει με την πραγματική τους υπόσταση.

Τέλος, ενώ υπάρχουν σημαντικές κατευθύνσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσον αφορά την προώθηση της ΚΟ και ιδιαίτερα των κοινωνικών επιχειρήσεων παρατηρείται ότι οι σχετικές δράσεις που αποτυπώνονται στο ΕΣΠΑ 2014-2020 δεν είναι άμεσα υλοποιήσιμες. Αιτία του γεγονότος αυτού είναι ότι βασικό ρόλο στην υλοποίηση τους παίζουν οι περιφερειακοί μηχανισμοί υποστήριξης της ΚΟ η σύσταση των οποίων όπως αναφέρθηκε ήδη έχει προσωρινά ανασταλεί. Επίσης, γίνεται αντιληπτό ότι ενώ βασικό ρόλο φαίνεται να παίζουν οι δράσεις ΤΟΠ-ΕΚΟ και ΤΟΠΣΑ, δράσεις σχετικές με την προώθηση των Κοιν.Σ.Επ δεν υπάρχουν. Ούτε ο ΟΑΕΔ φαίνεται να έχει πραγματοποιήσει κάποια σχετική πρωτοβουλία.

Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα υπάρχουν οι κατάλληλες ευκαιρίες παρ' όλα αυτά είναι απαραίτητο να:

- Υλοποιηθεί στο έπακρο το στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση της ΚΟ και να συσταθούν άμεσα οι περιφερειακοί μηχανισμοί υποστήριξης του τομέα.
- Να δοθούν τα κατάλληλα φορολογικά κίνητρα και απαλλαγές που θα συνάδουν με την πραγματική υπόσταση των επιχειρήσεων αυτών.

- Να συσταθεί το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας
- Να υλοποιηθούν συγκεκριμένες δράσεις προώθησης των Κοιν.Σ.Επ στο ΕΣΠΑ 2014-2020 και να τρέξουν σχετικά προγράμματα μέσω του ΟΑΕΔ.
- Προώθηση της αναγνωσιμότητας της ΚΟ μέσω της εισαγωγής προγραμμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας στα σχολεία και ανάπτυξης κοινωνικών θεσμών όπως η κοινωνική αριστεία και τα συστήματα εταιρικής – κοινωνικής – περιβαλλοντικής ευθύνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αδάμ, Σ., Παπαθεοδώρου, Χ. (2010): «Η εμπλοκή των φορέων της κοινωνικής οικονομίας στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού: μια κριτική προσέγγιση», Παρατηρητήριο Φτώχειας, Εισοδημάτων και Κοινωνικών Ανισοτήτων, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.

Αιτιολογική έκθεση νόμου 4019/2011

Ανακοίνωση της επιτροπής στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών, “Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή - συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (2014-2020)” /* COM/2013/083 final

Βανέσα Κριατσιώτη, Κοινωνική Οικονομία και Οικονομία της Αλληλεγγύης <http://www.diktiokapa.dos.gr/keimena/GSEESocialEconomy.pdf>

Γεώργιος Κ. “Η συνεισφορά της κοινωνικής οικονομίας στην ανάπτυξη της απασχόλησης στη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020: Κοινωνική οικονομία και τοπική ανάπτυξη”, 2013

Γεώργιος Κ. κ.α. Κοινωνική οικονομία θεωρία, εμπειρία και προοπτικές, Εναλλακτικές εκδόσεις, 2013

Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC), Η Κοινωνική οικονομία στην Ευρωπαϊκή ένωση, 2012

ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο τύπου, έρευνα εργατικού δυναμικού, Ιανουάριος 2015
<http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/GSEESocialEconomy.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα-ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014, <http://ec.europa.eu/social/easi>

Ευρωπαϊκή επιτροπή, HORIZON 2020, Το Πρόγραμμα Πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία, 2014 <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Μάρτιος, 2013

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρώπη 2020, Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, Βρυξέλλες, 3.3.2010 COM(2010) 2020 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ένωση καινοτομίας» – Μετατροπή των ιδεών σε θέσεις εργασίας, οικολογική οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική πρόοδος, IP/10/1288, Βρυξέλλες, 6 Οκτωβρίου 2010

Ευρωπαϊκή επιτροπή, Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στο επίκεντρο της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής καινοτομίας, Βρυξέλλες, 25.10.2011 COM(2011)

Ιωαννίδης Σ., Τσακανίκας Α., Χατζηχρήστου Σ., Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2009-2010: Αναζητώντας διέξοδο από την κρίση, IOBE, Αθήνα, 2010.

Κασσαβέτης Δ., 2010, Κοινωνικοί συνεταιρισμοί, σε τιμητικό τόμο Ιωάννη Βούλγαρη, εκδ. Αντ.Ν.Σάκουλα.

Κικίλιας Η, «Το μέλλον των ΤΣΑ και ο ρόλος του ΕΙΕ», εφημερίδα Καθημερινή, 16/7/2000, Αθήνα.

Νασιούλας Ιωάννης, Κοινωνική Οικονομία: Μια βιώσιμη εναλλακτική; Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας, Αθήνα, 2015, σ. 8

Νικολάου Ιωάννης, “Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Επαιδευτικό υλικό για τα κέντρα δια βίου μάθησης, υπουργείο παιδείας και θρησκευμάτων γενική γραμματεία δια βίου μάθησης”.

ΟΚΕ, Γνώμη Νο 293, «Απασχόληση, καινοτομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα» Νοέμβριος 2013, σ. 9

ΟΚΕ, Γνώμη Νο 285 «Η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα», Φεβρουάριος 2013, σ.8

Σταύρος Ιωαννίδης, Ιωάννης Γιωτόπουλος, η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2013-14: η δυναμική της νεανικής επιχειρηματικότητας, ίδρυμα οικονομικών & βιομηχανικών ερευνών Μάρτιος 2015

Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, Ομάδας Διοίκησης Έργου για την Κοινωνική Οικονομία και κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Αθήνα, 2013

Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020 (ΕΣΠΑ) Αθήνα, 2014 σ. 105

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη, Αθήνα, 2014,

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση” Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη 2014-2020. <http://www.epanad.gov.gr/default.asp?pid=60&la=1>

Υπουργείο εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων, πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων σε σχέση με την αγορά εργασίας (equal) στην Ελλάδα, Αθήνα 2001

Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού»– ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013

Υπουργείο Εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, Τοπικά ολοκληρωμένα προγράμματα για τις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες, Φεβρουάριος 2012 <http://www.keko.gr/el/Pages/topeko.aspx>

Υπουργείο Οικονομικών, σχετικά με τον κερδοσκοπικό χαρακτήρα των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚοινΣΕπ). <http://www.keko.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=82>

ΦΕΚ Α 216-2011 Ν. 4019

Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητροπούλου Ν., Χατζαντώνης Δ., “Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας” Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 20ης Νοεμβρίου 2012, για τη δέσμη των κοινωνικών επενδύσεων – ως απάντηση στην κρίση. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0419+0+DOC+XML+V0//EL>

Ξένη βιβλιογραφία

Afouxenidis, A., Leontidou, L., & Sklias, P. (2003) CIVGOV -Organised Civil Society and European Governance. The Case of Greece (ενδιάμεση έκθεση προς την ΕΕ), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, ΕΓΕΜ

Amin, A. (2009), “Extraordinarily ordinary: working in the social economy”, Social Enterprise Journal, Vol. 5, No. 1, pp. 30-49.

Amstrong, K. (2012). “EU Social Policy and the governance architecture of Europe 2020”, Legal Studies Working Paper, No. 110/2012, School of Law, Queen Mary University of London.

Austrian Institute for SME Research, country fiche - Greece, Vienna 2007

Barbier, J.-Cl. (2011). “Changes in Political Discourse from the Lisbon Strategy to Europe 2020: Tracing the fate of “social policy”, ETUI, Working Paper, 2011.01.

BEPA ‘Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union’, , May 2010, available at: http://ec.europa.eu/bepa/publications/special-issues/index_fr.htm.

BEPA, ‘Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union, May 2010, p. 9.

Bertelsmann Stiftung “Social Justice in the EU – A Cross-national Comparison Social Inclusion Monitor Europe (SIM) – Index Report”, Daniel Schraad-Tischler and Christian Kroll, 2014

Borzaga C., Santuari A., “Social enterprises and new employment in Europe” Autonomous Region of Trento-South Tyrol, April 1998

Borzaga C. and Defourny J. “The emergence of Social Enterprise”, Routledge, London 2001.

Borzaga C., Santuari A., “The innovative trends in the Non-Profit Sector in Europe: The emergence of Social Entrepreneurship”, OECD, conference, 2000, σ. 20

Cambell M., Third System, Employment and Local Development”, Policy Research Institute, Leeds, 1999

Defourny, J. (2001). “Introduction: from third sector to social enterprise”, in Borzaga, C. and Defourny, J. (eds), The Emergence of Social Enterprise, London: Routledge.

EMES European Network, “The emergence of social Enterprises in Europe: A short overview,” Bruxelles, 1999

European Commission, ‘Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010’, (2010) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF).

European Council, Pilot Action “Third System and Employment: Directory of projects”, Brussels, 1998

European Parliament & European Commission, “Third System Organizations and their role in developing Employment”, Brussels 2000,

European Commission “Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010”, 2010,
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF

European Commission, “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Social Business Initiative. Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation”, COM(2011) 682 final, Brussels, 25.10.2011.

European Commission, “Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions: Towards Social Investment for Growth and Cohesion-including implementing the European Social Fund 2014-2020”. 20.2.2013 COM (2013) 83 f p.16

European Commission, “Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions: Single Market Act II. Together for new growth”, 3.10.2012 COM(2012) 573final, (2012). pp. 15-17

European Commission, “Proposal for a regulation of the european parliament and of the council on a European Union Programme for Social Change and Innovation”, 6/10/2011 COM(2011) 609 final.2011/0270COD, pp.2-5

European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Social Business Initiative. Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, COM(2011) 682 final, Brussels, 25.10.2011.

European Commission (1999a) Employment Performance in the Member States: Employment Rates Report 1998, DG5, Brussels.

European Commission (2010a), ‘Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010’, available at http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF).

European commission, Europe 2020 Integrated guidelines for the economic and employment policies of the Member States

European Parliament and Council, proposal for a regulation on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006, COM(2011) 607 final.

Fonteneau. B., et al. (2011), “Social and Solidarity Economy: Our common road towards Decent Work”, International Labour Organization,
www.ilo.org/empent/units/cooperatives/WCMS_166301/lang--en/index.htm.

Frazer, H. and Marlier, E. (2012). Assessment of Progress Towards the Europe 2020 Social Inclusion Objectives. Main Findings and Suggestions on the Way Forward, EU Network of Independent Experts on Social Inclusion.

GHK (2010): Volunteering in the European Union. Study on behalf of the European Commission (Directorate-General Education and Culture), 2010.

Lyberaki, A. 2002, "Social Capital Measurement in Greece" (μαζί με Χρ. Παρασκευόπουλο), OECD-ONS International Conference on Social Capital Measurement, London, UK, September (OECD website, electronic Book).

Monzon J.L., The worker cooperatives in the economic literature and facts, Ministry of Labour and Social Security, Spain, 1989

Natali, D. (2011). “Europe 2020: Is the Social Dimension Still Important?”, in Perspectives on Europe, Volume 41, Issue 2, Council for European Studies.

OECD, The Social Economy building inclusive economies, Edited by Antonella Noya and Emma Clarence, 2001

Spear, R., Defourny, J., Favreau, L. & Laville, J.L. Tackling social exclusion in Europe. The contribution of Social Economy, Ashgate, Aldershot, 2001

The Missing Entrepreneurs 2013, Policies for Inclusive Entrepreneurship in Europe, OECD, p.200

Tomas-Carpi, J.A. (1997): « The prospects for a Social Economy in a changing world », Annals of Public and Cooperative Economics, Vol. 68, N° 2, p. 247-279

United Nations, 2001, Best Practice in Business Incubation, Economic Commission for Europe,

Vienney, C. L'Economie sociale, Repères, La Découverte, Paris, 1994

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)
Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος
τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479
www.ekdd.gr